

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Disputatæ Dicuntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XXIII. De libero arbitrio. Et habet ar. 15.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

appetendo, non enim homo tenetur prosequi meliora semper in operando, nisi sint talia, ad quae ex praecepto obligetur, aliter enim quilibet teneretur sequi perfectionis consilia, quae constat esse meliora.

Ad v. Dicendum, quod quaedam sunt, in quibus Christum admirari possumus, non imitari: sicut ea quae pertinent ad diuinitatem eius, & ad beatitudinem quam habuit adhuc uiuator existens, ad quod pertinet quod Christus quantum ad uoluntatem diuinam uoluntati conformabat.

QVAESTIO XXIII.

De libero arbitrio.

In quindecim articulos diuisa

- ¶ Primo queritur, utrum homo sit liberi arbitrij.
- ¶ Secundo, Utrum liberum arbitrium sit in brutis.
- ¶ Tertio, Utrum liberum arbitrium sit in Deo.
- ¶ Quarto, Utrum liberum arbitrium sit in potentia, uel non.
- ¶ Quinto, Utrum liberum arbitrium sit una potentia, uel plures.
- ¶ Sexto, Utrum liberum arbitrium sit uoluntas, uel potentia alia a uoluntate.
- ¶ Septimo, Utrum possit esse aliqua creatura, quae liberum arbitrium habeat naturaliter confirmatum in bono.
- ¶ Octauo, Utrum liberum arbitrium creature possit confirmari in bono per aliquod donum gratiae.
- ¶ Nono, Utrum liberum arbitrium hominis in statu uic possit confirmari in bono.
- ¶ Decimo, Utrum liberum arbitrium creature possit esse obstatum in malo, uel immutabiliter firmatum.
- ¶ Undecimo, Utrum liberum arbitrium hominis in statu uic possit esse obstatum in malo.
- ¶ Duodecimo, Utrum liberum arbitrium sine gratia, in statu peccati, mortalis possit uicari peccatum mortale.
- ¶ Tertiodecimo, Utrum aliquis in gratia existens possit uitare peccatum mortale.
- ¶ Quartodecimo, Utrum liberum arbitrium possit in bonum sine gratia.
- ¶ Quintodecimo, Utrum homo sine gratia possit se preparare ad gratiam habendam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum homo sit liberi arbitrij.

QVAESTIO est de libero arbitrio. Et primo queritur, utrum in homine sit liberum arbitrium. Et uidetur quod non, ut n. dicitur Hiero. non est hominis uia, nec uiri est, ut ambulet & dirigat gressus suos; secundum hoc autem dicitur aliquid esse liberi arbitrij, quod est Dominus suorū operum, ergo homo non est liberi arbitrij. sed diceretur, quod uerbum Prophetae intelligitur de actibus meritorijs, qui non sunt in naturali hominis potestate.

¶ 2 Sed contra, Ad ea quae non sunt in potestate nostra, non sumus liberi arbitrij. si ergo merita non sunt in potestate nostra, non sumus liberi arbitrij ad merendum, & sic actus meritorij non procedēt ex libero arbitrio.

¶ 3 Præter. Secundum Philos. in 1. Metaphy. liberum

A est quod sui causa est: sed mens humana habet aliam causam sui motus quam seipsam. Deum, quia Roman. 1. super illud, Propterea tradidit illos Deus, dicit glossa, manifestum est Deum operari in mentibus hominum ad conuertendas uoluntates eorum in quodcumque uoluerit, ergo mens humana non est liberi arbitrij. Sed diceretur, quod mens humana est, sicut causa principalis sui actus: Deus autem sicut remota, & hoc non impedit, mentis libertatem.

¶ 4 Sed contra, Quanto aliqua causa magis influit in effectum, tanto est principalior: sed causa prima plus influit in effectum quam secunda, ut dicitur in lib. de Causis, ergo causa prima est principalior, quam secunda, & ita mens nostra non est principalis causa sui actus: sed Deus.

¶ 5 Præter. Oē quod mouet, est sicut instrumentum, ut patet per Commenta. in 8. Physy. instrumentum autem non est liberum ad agendum, cum nō agat, nisi secundum quod aliquis eo uiruit. cum ergo mens humana non operetur, nisi mota a Deo, uideatur quod non sit liberi arbitrij.

¶ 6 Præter. Liberum arbitrium dicitur esse facultas uoluntatis, & rationis: qua bonum eligitur gratia assistente, uel malum eadem deficiente: sed multi sunt qui non habent gratiam, ergo nō possunt libere eligere bonum, & ita non habent liberum arbitrium ad bona.

¶ 7 Præter. Seruitus libertati opponitur: sed in homine inuenitur seruitus peccati; quia qui facit peccatum, seruus est peccati, ut dicitur Io. 8. ergo in homine non est liberum arbitrium.

¶ 8 Præter. Ansel. dicit in libro de Libero arbitrio, si haberemus potentiam peccandi & non peccandi gratia non indigeremus potentia autem peccandi, & non peccandi est liberum arbitrium, ergo cum gratia indigemus liberum arbitrium non habemus.

¶ 9 Præter. Ab optimo unumquodque denominatum est, ut ex Philos. habetur in 2. de Anima: sed optimum inter humanos actus sunt actus meritorij, cum igitur ad hos homo non sit liber. arb. ga ut dicitur Io. 15. sine me nihil potestis facere, quod de actibus meritorijs intelligitur, uideatur quod homo non sit dicendus lib. arb.

¶ 10 Præter. Aug. dicit, Quia homo noluit abstinere a peccato cum potuit, inflicum est ei non posse cum uelit, ergo nō est in potestate hominis peccare & non peccare, & sic uidetur non esse Dns suorū actuum, nec liberi arbitrij.

¶ 11 Præter. Bern. distinguit triplicem libertatem, scilicet libertatem arbitrij, libertatem consilij, & libertatem beneplaciti, & dicit quod libertas arbitrij est, qua discernimus quid liceat: libertas consilij qua discernimus quid expediat: libertas beneplaciti, qua discernimus quid libeat: sed discretio humana per ignorantiam est fauciata, ergo uidetur quod libertas arb. quae in discretionem consistit in hominem post peccatum non remansit.

¶ 12 Præter. Respectu eorum non habet libertatem, respectu quorum habet necessitatem: sed respectu peccatorum homo habet necessitatem: quia post peccatum secundum Aug. necesse est hominem peccare, ante reparationem quidem mortaliter, post reparationem uero saltem uenialiter, ergo ad peccata homo non est liberi arbitrij.

¶ 13 Præter. Quicquid Deus praescit, necesse est euenire cum praesentia Dei falli non possit: sed oēs actus humanos Deus praescit, ergo de necessitate eueniunt, & ita hō non est liberi arbitrij ad agendum.

¶ 14 Præter. Quanto aliquid mobile est magis proprium, Quæst. diu. S. Tho. KKK 2 quum

Glo. ord. libi. sumitur: ex Aug. in li. de gratis, & li. arb. c. 1. 67

Propos. 1. ro. 3. inter op. ra Arbit.

Com. 35.

C6. 49. 10.

In li. de gratia & lib. arb. inter princ. & med.

quum primo motori, tanto est magis uniforme in suo motu, sicut patet de corporib. celestibus, quorum motus semper eodem modo se habent: sed cum omnis creatura a Deo moueatur, mouet. n. creaturam corporalem per tempus & locum, spiritua- lem vero per tempus, ut dicit August. 8. super Genes. ad literam, rationalis creatura est mobile propinquissimum Deo, qui est primus omnium motor. ergo habet motum maxime uniformem, & sic facultas eius ad plura non se extendit, ut per hoc possit dici liberi arbitrii.

Ca. 20. to. 3.

Com. 62. & sequens. r. 2.

4. de Trin. c. 14. in pri. Et li. 2. super Genes. c. 16. tom. 3.

¶ 15 Præ. Secundum Philo. in 2. Celi & Mūdi de nobilitate supremi celi est, ut finē suum motu unico consequatur: sed anima rōnāli se nobilior illo celo, cum Spiritus corpori præferatur fm Aug. 8. de Ciuit. Dei. ergo anima humana habet vnicum motum, & ita non uidetur esse liberi arbitrii.

¶ 16 Præ. Decuit diuinā bonitatē, ut creaturā sublimissimā optime collocaret: sed optime collocatū est qd̄ immobiliter optimo adhæret. ergo decuit, ut Deus rōnalem naturā, q̄ est sublimissima inter creaturas, faceret talē quæ sibi immobiliter adhereret: q̄ si esset liberū arbitrium, ut vñ, non haberet. ergo decuit, ut natura rationalis, sine libero arb. fieret.

¶ 17 Præ. Philosophi definiunt lib. arb. esse liberū de rōne iudicium: iudicium vero rōnis cogi potest uirtute demonstrationis: quod autem cogitur non est liberum. ergo homo non est liberi arbitrii.

¶ 18 Præ. Propter hoc intellectus seu rō cogi potest, q̄ est aliquod verum cui nulla falsitas admiscetur, nec apparentia falsitatis. vñ non est intellectus subterfugere, qn̄ ei essentiat: sed similiter inuenitur aliquid bonum cui nihil malitiæ admiscet, nec secundum rei ueritatem, nec secundū apparentiā. cum ergo bonū sit obiectum uoluntatis, sicut uerū intellectus, ut quod sicut intellectus cogitur, ita uolūtas, & sic homo non hēt libertatem. nec quantum ad uoluntatē, nec quantum ad rōnem, & sic nō habebit lib. arb. quod est facultas uolūtatē & rōnis.

Ca. 1. a. mēd. to. 5.

¶ 19 Præ. Secundum Philos. in 3. Eth. qualis unusquisque est, talis finis uidetur ei: sed non est in potestate nostra quod sumus tales, vel tales, cum hoc homo ex aauinitate habeat & depēdeat, ut quibusdam uidetur ex dispositione stellarum. ergo non est in potestate nostra, ut hunc, uel illum finem appetebimus: sed omne iudicium de agendis ex fine sumitur. ergo non sumus libe. arb.

¶ 20 Præ. Liberum necessitati opponitur: sed respectu quorundam uoluntas hominis necessitatē habet, de necessitate enim uult beatitudinem. ergo non habet respectu omnium libertatem, & ita non est liberi arbitrii quantum ad omnia.

Interlinea- ris sibi.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilii sui. gl. id est in potestate liberi arbitrii.

¶ 2 Præ. Inuenitur in rebus aliquod agens quod agit ex nihilo, & nō ex necessitate, s. Deus, aliquod etiam agens quod agit ex aliquo, & ex necessitate sicut agentia naturalia: sed positis extremis in rerum natura, consequens est, ut media ponantur secundum philos. in 2. Cæl. & Mun. Inter hæc autē duo non potest esse nisi duplex medium, quorum alterum est impossibile esse, s. agens ex nihilo, & de necessitate: ex nihilo autem agere solius Dei est qui non ex necessitate agit, sed ex uoluntate. ergo relinquatur esse aliquid quod agit ex aliquo, & non ex necessitate, & hoc est rationalis natura, que agit ex præsupposita materia, & non ex necessitate: sed ex arbitrii libertate.

C6. 18. to. 3.

¶ 3 Præ. Lib. arb. est facultas uolūtatē, & rōnis. sed in hoīe inuenitur ratio, & uolūtas. ergo & lib. arb.

¶ 4 Præ. Secundum Philos. in 3. Eth. consiliū nō est, nisi eorum, que in nobis sunt: sed homines se suis actibus consiliantur. ergo homines sunt domini suorum actuum, & per hoc liberi arbitrii.

¶ 5 Præ. Præcepta & prohibitiones fieri non debent nisi ei, qui potest facere & non facere, aliter frustra fierent: sed hominī diuinitus sunt præceptiones, & præcepta. ergo in hominis potestate est facere, & non facere, & ita est liberi arbitrii.

¶ 6 Præ. Nullus debet puniri, uel præmari pro eo, quod non est in eius potestate facere, & non facere: sed homo iuste a Deo punitur, & præmari pro suis operibus. ergo homo potest operari, & non operari, & ita est liberi arbitrii.

¶ 7 Præ. Omnium que sunt, aliquam causam ponere oportet: sed humanorum actuum non possunt ponere causam ipsam Deū immediate: quia ea que a Deo immediate sunt, non possunt esse nisi bona: actus autem humani sunt quandoque boni, quandoque mali. Similiter nō potest dici quod humanorum actuum sit causa necessitas: quia ex necessitate proueniunt que ip̄ eodē modo se habent, quod in humanis actibus non uidemus. Similiter non potest dici quod fatum, uel stellarum dispositio sit causa eorum: quia oportet actus humanos ex necessitate accidere, sicut & causa necessitas est. Nec etiam natura eorum causa esse potest, quod ostendit humanorum actuum uarietas, natura determinata est ad unum, nec ab eo dicitur, nisi in minori parte. Nec fortuna, uel casus humanorum actuum causa esse potest: quia fortuna & casus sunt causa eorum, que raro & præter intentionem accidunt, ut dicitur in 2. Phys. quod in humanis actibus non apparet: relinquatur igitur ipsum hominem facientem, esse principium suorum propriorum actuum, & per hoc esse liberi arbitrii.

RESPON. Dicēdū, q̄ abiq; oī dubitatioe hoīe arbitrio liberum ponere oportet. Ad hoc n. uult astringi cum sine lib. arb. non possit esse meritum, uel demeritum, iusta pena, uel premium. Ad hoc et manifestata iudicia inducunt, quib. apparet hoīem libere unū eligere, & aliud reſutare. Ad hoc et euidens rō cogit, quæ quidē ad inuestigationē lib. arb. originē sequētes hoc mō procedemus. In rebus quæ mouent, uel aliquid agunt, hæc inuenit dicitur, quæ quædam principium sui motus, uel operationis in seipsis hñt: quædam uero extra se, sicut ea, que per uolūtatē mouentur, in quib. principium est extra se, uel contententē uim passio, fm philos. in 3. Ethico. in quibuslib. arb. ponere non possumus, eo quod non sunt causa sui motus: liberum autē est quod sui causa est, fm philos. in princ. Metæ. Eorum autē, quorum principium motus & operis in ipsis est, quedam ratio sunt quod ipsa seipsa mouēt, sicut aialia: quedam autē, que nō mouēt seipsa, quibus in seipsis sui motus aut quod principium hñt, sicut graua & lenia, non nisi ipsa seipsa mouent, cum non possint distinguī in duas partes, quarū una sit mouens, & alia mota, sicut in aialibus inuenit, quamuis motus eorum cōsequatur aliquod principium in seipsis. s. forma. Quæ generante hñt, dñr a generante moueri per se, fm philos. in 8. physic. sed a remouente prohibens per se, unde nec in his libe. arb. inuenitur: quia non sunt subipsis causa agendi, uel mouendi: sed astringunt ad agendū, uel mouendum per id, quod ab altero receperunt. Eorum autē, que a seipsis mouentur, quæ-

quorundam motus ex iudicio rationis proueniunt, quorundam vero ex iudicio naturali. Ex iudicio rationis homines agunt & mouentur, conferunt. n. de agendis; sed ex iudicio naturali agunt & mouentur omnia bruta. Quod quidem patet, tum ex hoc quod omnia, quæ sunt eiusdem speciei similiter operantur, sicut omnes hirundines similiter faciunt nidum; tum ex hoc quod habent iudicium ad aliqd opus determinatum & non ad omnia: sicut apes non habent industriam ad faciendū aliquid aliud opus, nisi fauos mellis, & similiter ē de aliis animalibus. Vnde recte consideranti apparet, quod per quem modum attribuitur motus & actio corporibus naturalibus inanimatis, per eundem modum attribuitur brutis animalibus iudicium de agēdis. Sicut. n. graua & leuia non mouent seipsa, ut per hoc sint causa sui motus, ita nec bruta iudicant de suo iudicio: sed sequuntur iudicium sibi a Deo inditum, & sic non sunt causa sui arbitrii, nec libertatē arbitrii hnt; homo uero per virtutem rōnis iudicans de agendis potest de suo arbitrio iudicare, in quantum cognoscit rationē finis, & eius quod est ad finem & habitudinem & ordinem unius ad alterum: & ideo non est solū causa sui ipsius in mouendo, sed in iudicādo. Et ideo est liberi arbitrii: ac si dicatur liberi iudicii de agendo, uel non agendo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in opere hominis duo est inuenire, selectionem operū, & hæc semper in hominis potestate consistit, & operum gestionem siue executionem, & hæc nō semper in potestate hominis est: sed diuina prouidentia gubernante præsuppositum hominis ad finem quandoque perducitur, quandoque uero non. Et ideo homo nō dicitur esse liber suarum actionum; sed liber electionis, quæ est iudicium de agēdis. Et hoc ipsum nomen liberi arbitrii demonstrat. Vel potest distinguī de meritorio opere: sicut in obiectionibus tactū est, tamen prima responsio est Greg. Nissenii.

AD II. Dicendum, quod opus meritorium non meritorio non distat in quid agere; sed in qualiter agere. Nihil. n. est, quod vnus homo meritorie agat, & ex charitate, quod alius non possit absque merito agere, uel uelle. Et ideo hoc, quod homo nō potest sine gratia agere meritoria, nihil derogat perfectæ libertati: quia homo dicitur esse liberi arbitrii, secundum quod potest agere hoc uel illud, non secundum quod potest sic, uel sic agere; quia secundum Philosophum ille, qui nondum habet habitum uirtutis, nō habet in sua potestate agere taliter qualiter uirtuosus agit, nisi in quantum potest acquirere habitum uirtutis. Gratiam autem quæ opera meritoria facit, quamuis homo non possit ex libero arbitrio acquirere: potest tamen se ad gratiam habendam preparare, quæ ei a Deo non denegabitur, si fecerit quod in se est. Et ideo nō est omnino extra potestatem liberi arbitrii opera meritoria agere, quamuis ad hoc per se potestas liberi arbitrii nō sufficiat, eo quod modus qui ad meritum requiritur, facultatem naturæ excedit, non autem modus qui est in operibus ex uirtutibus politicis. nullus autem diceret propter hoc hominem non esse liberi arbitrii: quia non potest taliter uelle, uel eligere qualiter Deus, uel angelus.

AD III. Dicendum, quod Deus operatur in vnoquoque agente etiā secundum modum illius agentis: sicut causa prima operatur in operatione cause secundæ, cum secunda causa non possit in tactum procedere, nisi per uirtutē causæ primæ. Vñ per hoc, quod Deus est causa operans in cordibus hominum, non exclu-

ditur quin ipse humane mentes sint causæ suorum motuum. Vnde non tollitur ratio libertatis.

AD IIII. dicendum, quod causa prima dicitur esse principalis simpliciter loquedo, pp hoc quod magis influit in effectū: sed cā secunda sūm quid principalis est, in quantum effectus ei magis conformatur.

AD V. dicendum, quod instrumentum dupliciter dicitur. Vno modo proprie, quod scilicet aliquid ita ab altero mouetur, quod nō confertur ei a mouente aliquod principium talis motus: sicut terra mouetur a carpentario, & tale instrumentum non est expers libertatis. Alio modo dicitur instrumentum magis communiter quicquid est mouens ab alio motū, siue sit in ipso principium sui motus, siue non, & sic ab instrumento non oportet, quod omnino excludatur rō libertatis: quia aliquid potest esse ab alio motū, quod tamen seipsum mouet, & ita est de mēte humana.

AD VI. Dicendum, quod ille qui non hnt gratiam potest eligere bonū: sed nō meritorie, hoc autem non derogat libertati arbitrii, ut dictum est.

AD VII. Dicendum, quod seruitus peccati non dicitur coactionem: sed uel inclinationem in quantum peccatum præcedens aliquo modo inducit ad sequentia, uel per defectum uirtutis naturalis, quæ non potest esse a macula peccati eripere, cui se semel subdidit, & ideo semper in homine remanet libertas a coactione, per quam naturaliter est liberi arbitrii.

AD VIII. Dicendum, quod Anselm. in uerbis illis loquitur quasi obiciendo. Ipse n. postmodū ostendit, quod indigentia gratiæ libe. arb. non contradicit.

AD IX. Dicendum, quod ad ipsum opus, quod est meritorium, se extendit potestas libe. arb. quis non sine Deo, sine cuius uirtute nihil est in mundo quod agere possit; sed motus ille quo opus fit meritorium, naturalem facultatem excedit, ut dictum est.

AD X. dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam. n. dicunt quod homo in peccato mortali existens non potest uitare diu, quin mortaliter peccet, potest tñ uitare hoc uel illud peccatum mortale, sicut communiter omnes dnt de peccatis uenialibus & sic non ut hæc necessitas tollere arbitrii libertatem. Alia opinio est, quod homo in peccato mortali existens potest omne peccatum mortale uitare, non tamen potest uitare quin sit sub peccato, quia non potest per seipsum a peccato rescindere, sicut potuit per se ipsum in peccatum cadere, & secundum hoc facilius sustinetur arbitrii libertas, de hoc tamen infra quæretur, cū erit questio de potestate liberi arbitrii.

AD XI. dicendum, quod uoluntas nostra fertur in finem, uel in id quod est ad finem: in finem uero, honestum, uel delectabilem, uel utilem, secundum quod triplex bonum distinguitur, honestū, utile, & delectabile. Respectu ergo finis honesti potest esse ad finem, libertatē consilij: respectu autem boni delectabilis libertatem beneplaciti. Quamuis autem discretio sit per ignorantiam diminuta, non tñ omnino ablata, Et ideo libertas arbitrii per peccatum est quidem debilitata: sed non omnino amissa.

AD XII. Dicendum, quod homo hnt necesse peccare post peccatum, ante reparationem, i. habere peccatum; non autem hnt necesse uti peccato secundum vnam opinionem. Sic igitur dupliciter peccare dicitur, sicut & videre secundum Philosophum in 2. de Anima, uel secundum aliam opinionem habet necesse peccare aliquo peccato: cum tamen respectu nullius habeat necessitatem.

Quæst. diu. S. Tho. KKK 3 AD

In solut. ad 3. arg.

In solut. ad 2. arg.

In solut. ad 2. arg.

ronis. sed
& lib. ar.
lib. ar.
omnes de
sunt do
bitrii.
i non de
re, alia n.
in promi
dicitur est
tri.
in pro eo,
non face
naturae
ri, & non
caulam po
non pefu
late: quia
sunt effe
doque bo
dici quod
tia ex me
le habet
Similit
m dupli
humane
cessat ad
teli, quod
aura n.
ict, nisi in
humanoru
eius, aut
onem acci
suis, ad
hominem
notum e

AD XIII. Dicendum, quod ex præscientia Dei, non potest concludi quod actus nostri sint necessarii necessitate absoluta, quæ dicitur necessitas consequentis: sed necessitate conditionata, quæ dicitur necessitas consequentis, ut patet per Boetium in fine de consola. philosophic.

3. de Conf. prof. ult. a med. Com. 9. & 10. 10. 3.

AD XIV. Dicendum, quod moveri dupliciter dicitur. Vno modo proprie prout Philosophus definit motum in 3. Physic. dicens, quod motus est actus existens in potentia secundum quod huiusmodi. Et sic verum est, quod quanto aliquod mobile propinquius est primo motori, tanto in eo maior uniformitas motus invenitur: quia quanto est propinquius primo motori, tanto est perfectius & magis in actu existens & minus in potentia, & id paucioribus motibus mobile. Alio modo dicitur motus large operatio quælibet, sicut intelligere vel sentire. Et sic accipiendo motum Philosophus dicit in

Cs. 28. te. 2.

3. de anima, quod motus est actus perfectus, quia unumquodque operatur secundum quod est in actu. Et sic quodammodo propositio habet veritatem, quodammodo vero non. Si enim uniformitas motus attendat ex parte effectuum, sic falsitatem habet: quia quanto aliquod operans est virtuosius & perfectius, tanto ad plures effectus eius virtus se extendit. Si vero attendat quantum ad modum agendi, sic propositio veritatem habet: quia quanto est perfectius aliquod operans, tanto magis observat eundem modum in agendo: quia minus variatur a sua natura & dispositione, quam sequitur modus agendi; mentes autem rationales dicuntur esse mobiles, non primo modo motus: quia talis motus est solus corporum: sed secundo. Sic et Plato posuit primum movens movere seipsum, in quantum vult se & intelligit se, ut Commentarius dicit in 8. Physic. Et id non oportet, quod mentes rationales sint determinate ad aliquos effectus: sed respectu multorum efficaciam habent, ratione cuius competit eis libertas.

Ex com. 40.

AD XV. Dicendum, quod non semper oportet illud nobilius esse, quod paucioribus motibus, vel operationibus suam finem consequi potest: quia ante aliquid consequitur perfectiorem finem pluribus operationibus, quam alterum unice operatione consequi potest, sicut idem Philosophus dicit. Et hoc modo mentes rationales perfectiores inveniuntur summo celo, quod unum tantum motum habet, quia perfectiorem finem consequitur, quamvis pluribus operationibus.

2. de celo. com. 62.

AD XVI. Dicendum, quod quantumvis creatura esset melior, si immobiliter Deo adhereret: tamen illa est bona quæ potest Deo adherere, & non adherere: & ita melius est univ ersum, ubi utraq; creatura invenitur, quam si altera tantum invenitur. Et hæc est responsio Augustini vel potest dici secundum Gregorium Nisænum, & Damascum, quod hoc est impossibile aliquid quam creaturam esse voluntate immutabili adherentem Deo per propriam naturam, eo quod cum sit ex nihilo, flexibilis est. Si tamen aliqua creatura immobiliter adhereret Deo, non propter hoc prius libero arbitrio: quia potest adherendo multa facere, vel non facere.

In lib. 7. qui est de lib. arb. cap. ult. l. 1. c. 27.

AD XVII. dicendum, quod iudicium cui attribuitur libertas, est iudicium electionis: non autem iudicium quo sententiat homo de conclusionibus in scientiis speculativeis. nam ipsa electio est quasi quædam scientia de præconclisariis.

AD XVIII. dicendum, quod sicut aliquid verum est, quod propter impermissionem falsi de necessitate ab intellectu recipit, sicut prima principia demonstrationis: ita est aliquid bonum quod propter malitiam impermissionem de necessitate a voluntate appetitur, sci-

licet ipsa felicitas. Non tamen sequitur, quod ab illo obiecto voluntas cogatur: quia coactio dicitur quid contrarium voluntati, quæ est proprie inclinationis voluntatis, non autem dicitur aliquid contrarium intellectui, qui non dicit inclinationem intelligentis. Nec ex necessitate illius boni inducitur necessitas voluntatis, respectu aliorum volendorum: sicut ex necessitate primorum principiorum inducitur intellectui necessitas ad assentendum conclusionibus, eo quod alia voluta non habent necessitatem ad illud primum volitum, vel secundum veritatem, vel secundum apparentiam, vel absque illis primum volitum haberi non possunt: sicut conclusiones demonstrative habent necessitatem ad principia ex quibus demonstrantur, ita quod conclusionibus non extitibus veris necesse est principia non esse vera.

AD XIX. dicendum, quod homines ex necessitate non consequuntur aliquam dispositionem immediate in anima intellectiva, per quam de necessitate inclinatur ad aliquem finem eligendum, nec a corpore caelesti, nec ab aliquo alio, nisi quod ex ipsa sui natura in eis necessarius appetitus voluntatis finis, scilicet beatitudinis, quod non impedit arbitriam libertatem, cum diversæ viæ remaneant eligibiles ad consecutionem illius finis. Et hoc ideo quia corpora caelestia non habent immediatam impositionem in animam rationalem. Ex naturæ autem consequitur in corpore nata aliqua dispositio ex virtute corporum caelestium, tum ex caliditate inferioribus quæ sunt semper & materia concepta, per quam anima quodammodo ad aliquid agendum prona efficitur, sicut in quod electio anime rationalis inclinatur ex passionibus, quæ sunt in appetitu sensitivo qui est potentia corporalis consequens corporis dispositiones: sed ex hoc nulla necessitas inducitur eis ad eligendum, cum in potestate anime rationalis sit accipere, vel etiam refutare passionem subortas: postmodum vero homo efficitur appetitibus per aliquem habitum acquisitum, cuius necessitas sumus: vel insulsum, qui sine nostro consensu inclinatur, quibus eius causa non sumus. Et ex hoc habitus efficitur, quod homo efficaciter appetat finem continentium illi habitui: & tamen ille habitus necessitatem non inducit, nec libertatem electionis tollit.

AD XX. Dicendum, quod cum electio sit quoddam iudicium de agendis, vel iudicium consequens ad hoc potest esse electio, quod sub iudicio nostro est. Iudicium autem in agendis sumitur ex fine, sicut de conclusionibus ex principiis: unde sicut de primis principiis non iudicamus, ea examinantes, sed naturaliter eis assentimus, & secundum ea omnia alia examinamus: ita & in appetitibus de fine ultimo non iudicamus iudicio discussionis, vel examinationis: sed naturaliter approbamus, propter quod de eo non est electio: sed voluntas, habens ergo respectu eius liberam voluntatem, cum necessitas naturalis inclinationis libertati non repugnet secundum Augustinum 5. de Civitate Dei, prout tamen liberum iudicium proprie loquendo, cum non cadat sub electione.

ARTICVLVS II.

Utrum liberum arbitrium sit in brutis.

SECUNDO queritur, utrum liberum arbitrium sit in brutis. Et videtur quod sic, secundum hoc quod dicitur in libro de animalibus, quod actus nostri sunt voluntatis.

voluntarii; sed voluntario, & pneri & bruta com
municant, secundum phil. in 3. Eth. ergo liberum
arbitrium est in brutis.

¶ 2 Præ. Secundum phil. in 8. Ph. in omni eo quod
mouet seipsum, est moueri & non moueri: sed bruta
mouent seipsa ergo in eis est moueri & non moueri;
sed in hoc dicitur esse liberi arbitrii, quod
in nobis est agere aliquid, ut patet per Greg. Nisse-
num & Dam. ergo in brutis est liberum arbitri.

¶ 3 Præ. Liberum arbitrium duo importat, scilicet iudicium
& libertatem, quorum utrumque est inuenire
in brutis, habent enim aliquod iudicium de
agendis, quod patet ex hoc, quod unum profertur,
& aliud fugiunt, habent etiam libertatem cum
possint mouere & moneri, ergo in eis est liberum
arbitrium.

¶ 4 Præ. Posita causa, ponitur effectus: sed Dam.
ponit causam libertatis arbitrii, hoc quod anima
nostra a uersione incipit, quia ex nihilo est, & ideo
uertibilis est, & se habet ad multa in potentia: sed a
bruta uersione incipit, ergo in ea est liberum arbitri.

¶ 5 Præ. Illud dicitur esse liberum, quod non est obli-
gatum alicui; sed anima bruti non est obligata ad al-
terum oppositorum: quia potentia ipsius non est de-
terminata ad unum; sicut potentia rerum natura-
lium, que semper idem faciunt, ergo anima bruti
habet liberum arbitrium.

¶ 6 Præ. Pena non debetur nisi ei, qui habet libe-
rum arbitrium: sed in ueteri lege frequenter inueni-
tur pena inflicta brutis, sicut Exod. 19. patet de
betia tangente monte, & 21. de bone cornu-
petæ; & Deu. 20. de iumento cui mulier succubuit,
ergo bruta uidentur esse liberi arbitrii.

¶ 7 Præ. Hoc est signum quod homo sit liberi ar-
bitrii, ut sancti dicunt: quia præceptis ad bonum
instigatur, & a malo retrahitur, uidemus autem bruta
alicui beneficijs & moueri præceptis, aut terri-
minis ad aliquid agendum, vel dimittendum, ergo
bruta sunt liberi arbitrii.

¶ 8 Præ. Diuinum præceptum non datur nisi ha-
benti liberum arbitrium; sed diuinum præceptum
datur bruto, unde Iong. 3. secundum aliam litteram
dicitur, quod præceptum Domini uerum, & percussit
in heremam, ergo bruta habent liberum arbitrium.

SED CONTRA, Ex hoc uidetur homo esse ad ima-
ginem Dei, quod est liberi arbitrii, ut dicit Damasc.
& etiam Bernar. sed bruta non sunt ad imaginem
Dei, ergo non sunt liberi arbitrii.

¶ 2 Præ. Omne quod est liberi arbitrii, agit, & non
solum agit, sed bruta non agunt, sed aguntur,
ut Damasc. dicit in secundo libro, ergo bruta non
sunt liberi arbitrii.

RESPON. Dicendum, quod bruta nullo modo
sunt liberi arbitrii. Ad cuius euidenciam sciendum
est, quod cum ad operationem nostram tria concurrant,
scilicet cognitio, appetitus, & ipsa operatio, tota
ratio libertatis ex modo cognitionis dependet.
Appetitus enim cognitionem sequitur, cum appe-
titus non sit nisi boni, quod sibi per uim cogniti-
um proponitur. Et quod quoadque appetitus ui-
deatur cognitionem non sequi, hoc ideo est, quia
non circa idem accipitur appetitus, & cognitionis
iudicium, est enim appetitus de particulari operabili,
iudicium uero rationis quandoque est de aliquo
uniuersali, quod est quandoque contrarium appe-
titui: sed iudicium de hoc particulari operabili, ut
nunc, nunquam potest esse contrarium appetitui. Qui
n. uult fornicari, quamuis sciat in uniuersali fornicationem
malum esse, tamen iudicat sibi ut tunc bonum

A esse fornicationis actum, & sub specie boni ipsum eligit.
Nullus enim intendens ad malum operatur, ut Dionysius
dicit. Appetitum autem si non sit aliquid prohibens
sequitur motus, vel operatio. Et ideo si iudicium
cognitionis non sit in potestate alicuius, sed sit aliunde
determinatum, nec appetitus erit in potestate eius,
& per consequens, nec motus, vel operatio absoluta.
Iudicium autem est in potestate iudicantis secundum quod potest
de suo iudicio iudicare: de eo enim quod est in nostra
potestate possumus iudicare. Iudicare autem de iudicio
suo est solius rationis, quæ super actum suum
reflectitur, & cognoscit habitudines rerum, de quibus
iudicat, & per quas iudicat. Unde totius libertatis ratio
dixit, est in ratione constituta. Unde secundum quod aliquid
se habet ad rationem sic se habet ad liberum arbitrium.

B Ratio autem plene, & perfecte inuenitur solum in
homine. Unde in eo solum liberum arbitrium plene
inuenitur. Bruta autem habent aliquam similitudinem
rationis, in quantum participant quandam prudentiam
naturalem, secundum quod natura inferior attingit aequaliter
ad id, quod est natura superioris. Quæ quidem similitudo
est secundum quod habet iudicium ordinatum de ali-
quibus: sed hoc iudicium est eis ex natura: estimati-
one, non ex aliqua collatione, cum rationem sui iudicij
ignorent: propter quod hominibus iudicium non se extendit
ad omnia sicut iudicium rationis, sed ad quædam de-
terminata. Et similiter est in eis quedam similitudo
liberum arbitrii, in quantum possunt agere, vel non agere unum,
& idem secundum suum iudicium, ut si sit in eis quasi quæ-
dam conditionata libertas, possunt agere si iudicant
esse agendum, vel non agere si non iudicant: sed quæ
iudicium eorum est determinatum ad unum, per
consequens, & appetitus & actio ad unum determi-
natur. Unde secundum Augustinum super Genesim ad litteram,
mouentur uisus, & secundum Damasc. aguntur pas-
sionibus: quia naturaliter de tali uisus, & de tali pas-
sione sic iudicant. Unde necesse habent ab ipsa uisus
alicuius rei, vel a passione insurgente moueri
ad fugiendum, vel prosequendum, sicut uisus uisus
lupo necesse habet timere & fugere, & canis in-
surgente passione iræ, necesse habet latrare & pro-
sequi ad nocendum: sed homo non necessario mouetur
ab his, quæ sibi occurrunt, vel a passionibus in-
surgentibus: quia potest ea accipere, vel fugere,
& ideo homo est liberi arbitrii, non autem bruta.

C AD PRIMUM ergo dicendum, quod voluntarium po-
nitur a Philosopho in brutis, non secundum quod conuenit cum
uoluntate: sed secundum quod opponit uoluntati, ut sic dicatur
voluntarium esse in brutis vel pueris, quia sua sponte
aliquid faciunt, non propter uisum liberæ electionis.

D AD II. Dicendum, quod potentia motiua brutorum
secundum se considerata, non magis inclinatur ad unum
oppositorum quam ad alterum, & sic dicitur quod
possunt moueri, & non moueri: sed iudicium quo
applicatur potentia motiua ad alterum opposito-
rum est determinatum, & sic non sunt liberi arbitrii.

E AD III. Dicendum, quod quamuis in brutis sit
quædam indifferentia actionum, tamen non potest pro-
prie dici, quod sit in eis libertas actionum, siue agendi,
uel non agendi: tum, quia actiones cum per corpus
exercentur coguntur uel prohiberi, non solum
in brutis, sed in hominibus, unde nec ipse homo di-
citur liber actionis suæ: tum etiam, quia quamuis sit
indifferentia ad agere, & non agere in bruto, consi-
derata ipsa actione secundum seipsum, tamen conside-
rato ordine eius ad iudicium, a quo prouenit, quod
est determinatum ad unum, etiam ad ipsas actiones
obligatio quædam deriuatur, ut non possit in eis
inueniri ratio libertatis absolute. Tamē dato quod

ca. 4. p. 4. de
iuan. rem
non longe
a prin.

Lib. 3. Or. th.
ad. c. 27.

D. 1198.

rod ab
dicere
re nec
intellig
rum: s
im inde
in cõ
necessi
rem, ad
remam
non pos
uer nec
decom
cauue
natiute
nem me
de nec
um, nec
quod e
us ali
arbitri
elicit
quæ est
impul
re
solum
cans in
capa, p
eigim
uonit
petit
pens co
cessit
ate an
e palli
tur ali
ne
ent no
e habit
em con
centiam
ollit
quodam
quum
stro cad
sine, i
cur de
antes. A
ea omni
de fine
is, uel
s, prop
y habet
um nec
repuat
ei, non
o, cõ

in eis esset libertas aliqua, & iudiciū aliqd; non tñ sequeret qd esset in eis libertas iudicij, cū iudicium eorum sit naturaliter determinatum ad unum.

Ad IIII. Dicendū, quod incipere a uisione uel esse ex nihilo, non assignat Damasc. causam libertatis arbitrij: sed causam flexibilitatis liberi arbitrii in malum; causam autem liberi arbitrij assignat tam Damasc. quam Greg. quam August. rationem.

Ad V. Dicendum, quod quamuis potentia motiua in brutis non sit determinata ad unum: tamē iudicium eorum de agendis est determinatum ad unum, ut dictum est.

Ad VI. Dicendum, quod cum bruta sint facta in obsequiū hominis, sū in hoc de brutis disponitur, quod hominibus expedit propter quos facta sunt. puniunt ergo bruta lege diuina non propter hoc, quod ipsa peccēt, sed propter hoc quod ex eorum poena homines puniantur in eorum possessione, uel terreatur ex ipsa poenę acerbitate, uel etiam instruuantur ex mysterij significatione.

Ad VII. Dicendum, quod tam homines quam bruta beneficijs inducuntur, & flagellis prohibentur, uel præceptis & prohibitionibus: sed diuersimode; quia i potestate hominum est, ut eisdem rebus similiter representatis, siue sint præcepta & prohibitiones, siue sint beneficia & flagella eligant, uel fugiant iudicio rationis. Sed in brutis est iudicium naturale determinatum ad hoc quod uno modo, proponitur uel occurrit, eodem modo accipiatur, uel fugiatur. Contingit autem ex memoria præteritorum beneficiorum, uel flagellorum, ut bruta aliqd apprehendant quasi amicum & prosequendum uel separandum: & aliquid quasi inimicum & fugiendum uel timendum: & ideo post flagella ex passione timoris, quæ inde eis insurgit, inducuntur ad obediendum nutui instructoris. Nec est necessarium huiusmodi brutis fieri propter libertatem arbitrii: sed propter indifferentiam actionum.

Ad VIII. Dicendum, quod secundum August. super Genesim ad literam, Præceptum diuinum brutis factum, non ita factum esse credendum est, ut vox aliqua iussionis de nube facta sit eis aliquibus uerbis, quæ rationales animæ audientes intelligere, atque obedire solent. Non enim hoc acceperunt ut possint bestia, uel aues. In suo tamen genere obtemperant Deo, nō rationalis uoluntatis arbitrio: sed sicut mouet ille omnia temporibus opportunis, non ipse temporaliter motus, mouentur bruta temporaliter, ut iussa eius efficiant.

ARTICVLVS III.

Vtrum liberum arbitrium sit in Deo.

1. p. q. 19. art. 14.

TERTIO quaeritur, utrum liberum arbitrium sit in Deo. Et uidetur quod non. liberum enim arbitrium est facultas uoluntatis & rationis; sed ratio non competit Deo, cum nominet cognitionē discursiuam; Deus autē simplici intuitu omnia cognoscit. ergo Deo liberum arbitrium non cōpetit. ¶ 2. Præ. Liberum arbitrium est facultas, qua bonū & malum eligitur, ut per August. patet; sed in Deo non est facultas eligendi malum. ergo in Deo non est liberum arbitrium.

Et ex Aug. refert Hugo de S. Victore in tracta. super summa. c. 8. r. mo 3.

¶ 4. Præ. Liberum arbitrium est potentia ad opposita cum sit immutabilis, nec in malū facti possit. ergo liberum arbitrium non est in Deo.

¶ 5. Præ. Actus liberi arbitrii est eligere, ut patet per definitionem inductam; electio autem Deo non competit, cum sequatur consiliū, quod est dubitans & inquirētis. ergo in Deo nō ē liberū arbitriū.

F SED CONTRA est, quod dicit Anselm. si posse potest reeēt pars liberi arbitrii, & De⁹ & angeli liberū arbitriū nō haberēt, q̄ est absurdū. ergo in cōueniens est dicere, q̄ Deus liberum arbitrium non habet. ¶ 2. Præ. 1. Corin. 12. Hæc omnia operatur unus, & que idem spiritus diuidens singulis prout uult, & pro libero uoluntatis arbitrio. ergo Spiritus sanctus habet liberum arbitrium, & eadem ratione pater & filius.

RESPON. Dicendum, quod in Deo est inuenire liberum arbitrium: alio tamen modo in eo, & in angelis, & in hominibus. Quod enim in Deo sit liberum arbitrium, hinc apparet, quod ipse habet uoluntatis suæ finem, quem naturaliter uult scilicet suam bonitatem: alia uero omnia uult, quæ ordinata ad hunc finem, quæ quidem absolute loquendo non necessaria uult, ut in præcedenti quaestione ostensum est: eo quod bonitas eius his, quæ ad ipsam ordinantur, non indiget nisi ad eius manifestationem, quæ conuenienter pluribus modis fieri pot. unde remanet ei liberum iudicium ad uolendū hoc uel illud, sicut in nobis est. Et pp hoc oportet dicere in Deo liberū arbitriū inueniri, & similiter in angelis. Non enim ipsi ex necessitate uoluntatis quicquid uolunt: sed hoc quod uolunt ex libero iudicio uolunt, sicut & nos. Aliter tamen inueniri liberū arbitriū in nobis, & in angelis, & in Deo rariis em̄ priorib. necesse est posteriora uariari. Facultas autem liberi arbitrii duo presupponit naturā & uim cognitiuam. Natura quidem animus modi est in Deo, quam sit in hominibus: in angelis: natura enim diuina increata est, & est finem esse & sua bonitas. unde in eo nō pot. esse defectus aliquis, nec quantum ad esse, nec quantum ad bonitatem. Natura autem humana & angelica creata est ex nihilo principium sumens. unde quantum est de se possibilis est ad defectum. Et propter hoc liberum arbitrium Dei nullo modo flexibile est ad malum: liberum uero arbitrium hominis & angeli in suis naturalibus consideratum in malum flexibile est. Cognitio etiam alterius modi inuenitur in homine, quā in Deo & in angelis; homo enim habet cognitionem obumbratam, & cum discursu ueritatis notitiam sumētem. unde accidit ei difficultas & difficultas in discernendo, & in decidendo quia cogitationes hominum timide & incerte prouidentur nostre, ut dicitur Sapient. 9. Sed in Deo & in angelis suo mō est simplex notitia ueritatis absque discursu & inquisitione. unde nō cadit in eis dubitatio, aut difficultas in discernendo uel iudicando. Et iō Deus & angeli habent promptam electionē liberi arbitrii, homo uero in eligendo difficultatē patitur pp incertitudinem & dubitationē. Et sic patet quod liberū arbitriū angeli in eodem locum tenet inter liberū arbitrium Dei & hominis participans aequaliter cū utroque extremorum.

H AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio quodammodo sumitur large pro omni immateriali cognitione, & sic ratio inuenitur in Deo. unde Dionysius ter diuina nomina rationem ponit 6. capite de diuinis nominibus. Alio modo accipitur proprie pro uim cognitiuā cū discursu, & sic ratio nec in Deo nec in angelis inuenitur: sed in hominibus tantum potest ergo dici quod ratio in definitione liberi arbitrii ponitur secundum primam acceptionem. Si uero sumatur in secunda acceptione, tunc definitur liberum arbitrium secundum illum modum, quo est in hominibus.

AD II. Dicendū, q̄ posse eligere malum, nō est de ratione lib. arb. sed consequitur lib. arb. secundum

dum qd est in natura creata possibili ad defectu. Ad III. dicendum, quod voluntas divina se habet ad opposita, non quidem ut aliquid velit & postea nolit, quod eius immutabilitati repugnaret: nec ut possit velle bonum & malum, quia defectu bilitatem in Deo poneret; sed quia potest hoc velle & non velle.

Ad IIII. Dicendum, quod hoc quod electio sequatur consiliu, quod cum inquisitione agitur, accidit electioni, secundum quod invenitur in natura rationalis, quae veritatis notitiam capit per discursum rationis: sed in natura intellectuali, quae habet simplicem acceptioem veritatis, invenitur electio abique inquisitione procedente, & sic electio in Deo est.

ARTICULVS IIII.

¶ Vtrum liberum arbitrium sit potentia, vel non.

¶ Quarto queritur, vtrum libe. arb. sit potentia vel non, & videtur quod non: libe. m. n. ar. bi. secundum Aug. facultas est voluntatis & ronis: facultas autem dicitur quasi facilis potestas, cum ergo potentie facilitas ex habitu proueniat, quia secundum Aug. habitus est quo facile quis agere potest, videtur quod lib. arb. sit habitus.

¶ 2 Præ. Operationu que dam sunt morales, qdã naturales: sed facultas quæ est ad operationes morales, est habitus, nō potentia, sicut patet de virtutib. moralib. ergo & libe. arb. quod importat facilitatē ad operationes naturales, est habitus, nō potentia.

¶ 3 Præ. Secundum Phil. in 2. Phy. si natura faceret nauim, faceret eam sicut ars, ergo facilitas naturalis est eiusdem conditionis cuius est facultas, q̄ fit per artes: sed facilitas quæ fit per artes, est habitus quidam ex operibus acquisitus, sicut patet in virtutibus moralibus ut arte fieri dicamus omnem id, quod ratione agitur, ergo & facultas siue facilitas naturalis, quæ est lib. arb. erit habitus quidam.

¶ 4 Præ. Secundum Phil. 2. Eth. habitus sūt secundum quos nos aequaliter agimus, potentie vero sūt quas simpliciter agimus: sed lib. arb. nominat non solum id, quo agimus, sed id, quo aequaliter agimus. si libere, ergo lib. arb. nominat habitū, sed dicendum, quod cum dicitur habitus est quo aequaliter agimus, intelligendum est bene, vel male.

¶ 5 Sed contra, illud quod est de rōne habitus, omni habitus est commune: sed bene & male agere nō est commune omni habitui, nam habitus speculatiui non se habent ad bene vel male, ut dicitur. ergo bene vel male agere nō est de ratione habitus.

¶ 6 Præ. Id, quod tollitur per peccatū, nō potest esse potentia, sed habitus: lib. autem arb. tollitur per peccatū: quia ut Aug. dicit homo utens male libe. arb. & se perdit & ipsum, ergo libe. arb. est habitus, & non potentia, sed dicendum, quod verbū An. intelligitur de libertate gratiæ, quæ est per habitū.

¶ 7 Sed contra, habitu gratiæ secundum Aug. nullus male utitur, ergo libe. arb. quo aliquis male utitur, non potest libertas gratiæ intelligi.

¶ 8 Præ. Ber. dicit quod lib. arb. est habitus animi liber sui, & sic idem quod prius.

¶ 9 Præ. Facilius est exire in actum cognitionis, q̄ operationis: sed potentia cognitiue datus est aliquis habitus naturalis. si intellectus principiorum, q̄ est in summo cognitionis, ergo & potentie operative siue motiue datus est aliquis habitus naturalis. Cū ergo supremū locum i motiuis lib. arb. tenere uideat

atur, videtur quod sit habitus vel potentia per habitum perfecta.

¶ 10 Præ. Potentia non restringitur, nisi per habitum: sed voluntas & ratio restringitur in libe. arb. voluntas enim est possibilis & impossibilis, cum tamen lib. arb. non sit impossibile, similiter ratio est eorum quæ sunt in nobis, & eorum quæ non sunt in nobis, libe. autem arb. solum eorū q̄ sunt in nobis, ergo libe. arb. habitū nominat.

¶ 11 Præ. Sicut potentia nominat aliquid superadditum essentie, ita facultas dicit aliquid superadditum potentie: quod autem superadditur potentie, est habitus, cum ergo libe. arb. sit facultas, videtur quod sit habitus.

¶ 12 Præ. Aug. dicit quod lib. arb. est vitalis, & rationalis anime motus: sed motus actū nominat, ergo libe. arb. est actus, & non potentia.

¶ 13 Præ. Iudicium secundum Boet. est actus iudicantis, arbitrium autem idē est quod iudicium, ergo & arbitrium est actus: sed hoc quod additur liberum non trahit extra genus actus: quia actus liberi dicuntur, qui sunt in potestate agentis, ergo libe. arb. est actus, & non potentia.

¶ 14 Præ. Secundum Aug. in li. de Trin. id, quod excedit suum subiectum, inest alicui essentialiter, non accidentaliter. vnde probat, quod amor & notitia in sunt menti essentialiter: quia mens, non solum seipsum amat & cognoscit, sed alia: libe. autē arbi. extendit se ultra subiectum: quia anima libere agit in ea, quæ sunt extra ipsam, ergo libe. arb. essentialiter inest anime, & ita non est potentia, cum potentia essentie superaddatur.

¶ 15 Præ. Nulla potentia educit se in actum: sed lib. arb. educit se in actum cum uoluerit, ergo libe. arbi. non est potentia.

¶ SED CONTRA, Secundum Phil. in 2. Eth. tria sunt in anima, potentia, habitus & passio: libe. autem arbi. nō est passio, cum sit in superiori anime parte: passio autem, & passibilis qualitas sunt solum circa partem sensitiuam: similiter non est habitus, cum sit subiectum gratiæ, habet enim se ad gratiam secundum Aug. ut equus ad fessorē, habitus uero non potest alterius habitus esse subiectum, ergo relinquitur, quod liberum arbitrium sit potentia.

¶ 1 Præ. Hoc videtur inter potentiam & habitum distare, quod potentia quæ se ad opposita habet per habitum determinatur ad vnum: sed libe. arb. nominat aliquid ad opposita se habens, nullo modo determinatum ad vnum, ergo libe. arbi. est potentia, & non habitus.

¶ 2 Præ. Ber. dicit, tolle libe. arbi. & non est quod saluetur: sed id, quod saluetur, est anima uel anime potentia, ergo libe. arbi. cum non sit anima, quia ad solam partem superiorem pertinet, relinquatur quod sit potentia.

¶ 3 Præ. Magister dicit in 2. sent. 24. dist. illa anime rationalis potentia, qua uelle bonum uel malum potest utrumque discernens, lib. arbi. nuncupatur, & sic libe. arbi. est potentia.

¶ 4 Præ. Ansel. dicit quod libe. arbi. est potestas conservandi rectitudinem uoluntatis propter se, & sic idem quod prius.

¶ RESPON. Dicendum, q̄ libe. arbi. si uis uocabuli attendatur, nominat actum: sed ex usu loquendi tractum est ut significet i quod est principium actus. Cum n. dicimus esse hominem libe. arb. nō intelligim⁹ qd̄ actū libere iudicet, sed quod hēant in se unde possit libere iudicare. nū si iste actus, q̄ est

Li. r. Hypo noticō non precul a prin. tom. 7.

p. de Tri. c. 4. tom. 3.

Ca. 5. ta. 5.

Li. 3. Hypo noticon a med. li. 10. 7.

In li. de li. arb. non re mota a pri.

Magister li. 2. sent. di. 24.

Li. de Concordia gratiæ & libe. arb. cap. 1.

est libere iudicare, habeat in se aliquid quod vim potentie excedat, tunc liberum arbitrium nominabitur habitum vel potentiam per habitum perfectam, sicut moderate irasci dicitur aliquid, quod vim irascibilis excedit. nam moderari iram passionis non potest irascibilis per seipsam, nisi fuerit aliquo habitu perfecta, secundum quem in ea rationis moderatio imprimatur. Si vero libere iudicare non importet in se aliquid, quod vim potentie excedat, liberum arbitrium non nominabitur nisi potentiam absolute: sicut irasci non excedit vim potentie irascibilis, unde proprium eius principium potentie est, & non habitus. Constat autem quod iudicare, si nihil addatur, non excedit vim potentie eo quod est alicuius potentie actus, scilicet rationis per propriam naturam, sine hoc quod aliquis habitus superadditus requiratur: hoc autem quod additur libere, similiter vim potentie non excedit. Nam secundum hoc aliquid libere fieri dicitur, quod est in potestate facientis: esse autem aliquid in potestate nostra inest nobis secundum aliquam potentiam, non autem per aliquem habitum. Et per voluntatem, & ideo liberum arbitrium habitum non nominat: sed potentiam voluntatis vel rationis, unam siquidem per ordinem ad alteram. Sic natura electionis progreditur ab una searum per ordinem ad aliam, secundum hoc quod philosophus dicit 6. Ethic. quod electio est appetitus intellectui, vel intellectus appetitui: patet etiam ex dictis, unde quidam moti sunt ad ponendum liberum arbitrium esse habitum. Quidam enim hoc posuerunt propter id, quod superaddit liberum arbitrium super voluntatem & rationem, scilicet ordinem unius ad alteram: sed hoc non potest ratione habitus habere, nomine habitus proprie accepto. Nam habitus est qualitas quedam, secundum quam inclinatur potentia ad actum. Quidam vero dixerunt libere arbitrii esse habitualem potentiam confidentes facilitatem, ex qua libere iudicamus: sed hoc ut iam dictum est, ratione potentie non excedit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliquid dicitur esse facile dupliciter, uno modo, propter remotionem impedimenti, alio modo, propter appositionem adiutorii. Facilitas igitur pertinens ad habitum est per adiutorii appositionem: nam habitus inclinatur ad actum, hanc autem facilitatem non nominat libere arbitrii, eo quod quantum est de se non inclinatur in unum magis quam in aliud: sed nominat facilitatem, quae est per remotionem impedimenti, eo quod liberum arbitrium non impeditur aliquo cogente a propria operatione. & ideo Augustinus proprie liberum arbitrium facultatem nominavit non facilitatem: quia facultas hoc importat, ut aliquid sit in potestate facultatem habentis.

Et similiter est dicendum ad secundum & tertium, quae procedunt de facilitate habitus.

AD III. Dicendum, quod in actu duplex motus potest considerari, unus qui pertinet ad rationem habitus, sicut cum bene vel male aliquid agitur: alius qui pertinet ad rationem potentie, sicut cognoscere in materialiter convenit intellectui ex ipsa natura potentie: modus igitur importans in hoc quod dicitur libere iudicare non pertinet ad aliquem habitum superadditum: sed ad ipsam potentie rationem pertinet, ut dictum est.

Et per hoc patet solutio ad quintum.

AD VI. Dicendum, quod homo male utendo libero arbitrio, non totaliter ipsum perdidit; sed quantum ad aliquid: quia, si post peccatum non potest esse sine peccato, sicut poterat ante peccatum.

AD VII. dicendum, quod quamvis gratia nullus possit male uti: libero tamen arbitrio habente gratiam liberum potest aliquid male uti, prout dicitur aliquid male uti, quod est principium mali usus, ut potentia vel habitus. Si autem dicatur aliquid male uti, sicut obiecto usus, sic virtutibus & gratia male uti contingit, ut patet in his, qui de virtutibus superbiunt.

AD VIII. Dicendum, quod Bernardus improprie habitum accipit pro quacumque a facilitate.

AD IX. dicendum, quod duplici ratione aliqua potentia habitu indiget, primo quidem, quia operatio quae est per potentiam educenda excedit vim potentie, quamvis non excedat vim totius naturae humanae: alio modo, quia totius naturae vim excedit, & hoc secundo modo habitibus indigentibus animae potentie, quibus actus meritori eliguntur, siue sint affectivus siue intellectivus: quia in hominibus modi actus non possunt nisi habitibus gratiae superaddantur. Primo autem modo indiget habitu intellectus, eo quod intelligere aliquid non potest nisi aliquid similetur ei per speciem intelligibilem. Unde operatio species intelligibiles superaddi, quibus actum exeat intellectus: specierum autem aliquis ordinatio habituum efficitur, & eadem ratione appetituum inferiores, irascibilis habitibus indigent: unde posuerunt virtutibus moralibus. Quod enim actus moderati sunt, non excedit naturam humanam: sed excedit vim dictarum potentiarum. Unde oportet quod id, quod est superioris potentie, sit in eis imprimatur, & ipsa sigillatim rationis in inferioribus virtutibus perficitur virtutes morales. Activa autem superior non indiget hoc modo aliquid habitu, quia naturaliter tendit in bonum sicut connaturale, sicut in proprium obiectum. Unde ad hoc quod velit bonum, non requiritur habitus, ostendatur sibi per vim cognitivam. & ideo Philosophus in voluntate non posuerunt aliquem habitum, nec naturalem, nec acquisitum: sed ad dirigendum in operatiis posuerunt prudentiam in ratione, & temperantiam, & fortitudinem, & alias virtutes morales in irascibili, & concupiscibili: sed secundum theologos in voluntate ponitur habitus charitatis propter actus meritorios.

AD X. Dicendum, quod ista restrictio rationis & voluntatis non fit per aliquem habitum superadditum: sed per ordinem unius potentie ad aliam.

AD XI. Dicendum, quod facultas quae est per inclinationem habitus, addit supra potentiam aliquid, quod est alterius naturae scilicet habitus, sed facultas quae est per remotionem coactionis addit determinatam naturam potentie, quod tamen pertinet ad ipsam naturam potentie sicut differentia, quae superadditur generi pertinet ad naturam speciei.

AD XII. Dicendum, quod Augustinus definit liberum arbitrium per actum proprium, eo quod potest per actus cognoscuntur. Unde predicatio illa non est essentialis, sed causalis.

AD XIII. Dicendum, quod quamvis secundum proprietatem vocabuli liberum arbitrium actum nominet, tamen secundum usum loquentium ad significandum actus principium est translatum.

AD XIV. Dicendum, quod notitia & amor dupliciter possunt comparari ad mentem. Uno modo, ut ad amantem & cognoscentem: & sic ipsam mentem non excedunt, nec recedunt ab aliorum accidentibus similitudine. Alio modo, possunt comparari ad mentem, ut ad amatam, & cognitam: & sic excedunt mentem, quia mens non solum se amat, & cognoscit, sed etiam alia.

capit. 4. non procul a fine tom. 5. in istis art.

Loco citato in arguis.

alia, & sic recedunt ab aliorum accidentium similitudine. Nam accidentia alia illo respectu quo comparantur ad subiectum, non comparantur ad aliquid extra; sed agendo comparantur ad extra, in herendo ad subiectum. Amor vero & notitia alio quo uno modo comparantur ad subiectum, & ad ea quæ sunt extra, quamuis aliquis modus sit quo comparantur ad subiectum tantum. Sic ergo non oportet, quod amor & notitia sint essentialia menti nisi secundum quod mens per suam essentiam cognoscitur & amatur.

Ad xv. Dicendum, quod ratio procedit de potentia passiva ad esse; qualis est materia prima, quæ non producit se ad actum, non autem locum hæt de potentia operatiua, qualis est liberum arbitriū quæ ad actum ducitur per obiectum.

ARTICVLVS V.

Verum liberum arbitrium sit una potentia uel plures.

Quinto queritur, utrum liberum arbitriū sit una potentia, uel plures. & uidetur quod sit plures potentia, ut enim dicit August. liberū arbitriū est facultas uoluntatis, & rationis: ratio autem & uoluntas sunt diuersæ potentia. ergo liberum arbitrium ad diuersas potentias pertinet.

¶ 2 Præ. Potentia cognoscitur per actus: sed libero arbitrio ascribuntur actus diuersarum potentiarum, ut enim dicit Damasc. in 2. lib. de Libero arbitrio, in nobis hoc contingit putari moueri & non moueri, impetum facere & non facere, appetere, & non appetere, & alia huiusmodi, quæ certum est ad plures potentias pertinere. ergo liberum arbitrium est plures potentia.

¶ 3 Præ. Boc. dicit in lib. de Consol. diuinitis substantias. scilicet angelis liber. arbitrium secundum hoc inest: quia est in eis perspicax iudicium & uoluntas incorrupta: sed perspicacitas iudicij ad rationem pertinet. ergo liberum arbitrium includit in se uoluntatem & rationem, & ita liberum arbitrium est plures potentia. sed dicendum, quod est una potentia habens uirtutem duarum.

¶ 4 Sed contra, sicut in parte superiori anime inuenitur cognitua & affectiua, ita in parte inferiori sed in parte superiori non est aliqua potentia, quæ habeat in se uirtutem cognituiue & affectiua. ergo nec in parte inferiori.

¶ 5 Præ. Boc. dicit in lib. de Consol. Philosophiæ, quod extrema seruitus est, cum mentes humane uitis deditæ, mox inscientia nubæ caligant, & pniciosis turbantur affectibus; seruitus autem de qua ibi loquitur, libertati arbitrii opponitur. ergo liberum arbitrium includit in se rationem & affectum: & sic idem quod prius.

Sed contra, Homo dicitur minor mundus, in quo tum in eo maioris mundi similitudo inuenitur: sed in maiori mundo non inueniuntur duæ extreme nature sine media. ergo nec in hōie inueniuntur duæ potentiæ extreme sine media. Inuenitur autem una potentia in homine, quæ semper tendit in bonum scilicet synderesis, & alia quasi huic opposita quæ semper inclinatur in malum scilicet sensualitas. ergo inuenitur aliqua una potentia, quæ se habet ad bonum, & malum, & hæc est liberum arbitrium: & sic videtur, quod liberum arbitrium sit una potentia.

RESPON. Dicendum, quod duplici consideratione fuerunt quidam moti, ad ponendū liberū arbitriū esse plures potentias. Vna quidem ex hoc, quod

A videbant per liberum arbitrium nos posse in actum omnium potentiarum. unde ponebant liberum arbitrium esse, quasi totū uniuersale respectu omnium potentiarum: sed hoc esse non potest, quia sic sequeretur quod in nobis sint multa libera arbitria, propter potentiarum multitudinem: multi enim homines sunt multa animalia. Nec hoc ad ponendum cogimur ratione predicta. omnes enim actus diuersarum potentiarum non referuntur ad liberū arbitrium, nisi mediante uno actu, qui est eligere. Secundum hoc enim libero arbitrio mouemur, quod libero arbitrio moueri eligimus, & sic de aliis actibus. Unde ex hoc non ostenditur, liberum arbitrium esse plures potentias; sed esse unam potentiam mouentē sua uirtute potentias diuersas.

B Alia uero consideratione mouebantur quidam, ad ponendum pluralitatē potentiarū in libero arbitrio ex hoc, quod uidebant in actu liberi arbitrii concurrere aliqua, quæ ad diuersas potentias pertinent. scilicet iudicium quod est rōnis, & appetitum, qui est uoluntatis. Vñ dixerunt liberum arbitriū colligere in se plures potentias per modū, quo totū integrale continet suas partes. Hoc autem esse non potest. Cū enim actus, qui libero arbitrio attribuitur, sit unus specialis actus, scilicet eligere, non potest a duabus potentijs immediate progredi; sed progreditur ab una immediate, & ab altera mediate, inquitur scilicet quod est prioris potentia, in posteriori relinquitur. unde reat, quod liberum arbitrium sit una potentia.

C AD PRIMUM ergo dicendum, quod Aug. dicit liberum arbitrium esse facultatem uoluntatis & rōnis: quia ad actum liberi arbitrii homo per utramque ordinatur potentiam, licet non immediate.

AD II. Dicendum, quod liberum arbitrium non ordinatur ad actus diuersarum potentiarum, nisi mediante uno actu proprio suo, ut dictum est.

AD III. Dicendum, quod Boc. attribuit libero arbitrio id, quod est diuersarum potentiarum, in quantum per diuersas potentias homo ad actum liberi arbitrii ordinatur, ut dictum est.

D AD IIII. Dicendum, quod in parte irrationali, uel inferiori anime est solum simplex apprehensio ex parte cognitiua: non autem alia collatio, uel ordinatio, sicut est in apprehensiuâ rationali. & ideo in parte sensitua appetitus absolute fertur in obiectum sine hoc, quod aliquis ordo ex apprehensiuâ in appetitiua relinquitur. unde in parte sensitua non est aliqua potentia comprehendens in se aliquam apprehensiuam & appetitiuam, sicut est in parte rationali.

AD V. Dicendum sicut ad IIII.

ARTICVLVS VI.

Verum liberum arbitrium sit uoluntas, uel alia anime potestas a uoluntate distincta.

Sexto queritur, utrum liberum arbitrium sit uoluntas, uel alia potentia a uoluntate. & uidetur quod sit potentia alia. Illud enim quod predicatur de aliquo essentialiter, non dicitur poni oblique in definitione eius, sicut animal non ponitur oblique in definitione hominis: sed ratio & uoluntas ponuntur oblique in definitione liberi arbitrii. dicitur enim facultas uoluntatis & rationis. ergo liberum arbitrium non est ratio uel uoluntas: sed alia potentia ab utraque.

¶ 2 Præ. Differentiæ potentiarum cognoscuntur secundum differentiās actuum: sed eligere quod est actus liberi arbitrii, est aliud quam uelle, quod est actus uoluntatis, ut patet per Philos. in 3. Eth. ergo liberum arbitrium est alia potentia a uoluntate.

¶ 3 Præ.

In illis art.

In corp. art.

In p. q. 8. a. 4.

Cap. i.

¶ 3 Præt. In nominatione liberi arbitrii, arbitriū ponitur in abstracto: sed libertas in concreto: arbitrium autem est rationis, libertas uoluntatis. ergo id, quod est rationis, essentialiter conuenit libero arbitrio: quod autem est uoluntatis quasi denominatiue & actualiter, & sic liberum arbitriū magis uidetur esse ratio, quam uoluntas.

Dam. li. 2. c. 27. Greg. li. 7. de lib. arb. c. 7.

¶ 4 Præt. Secundum Dam. & Greg. Nissenum, secundum hoc sumus arbitrio liberi quod sumus rationales: sed rationales sumus secundum quod habemus rationem. ergo secundum quod habemus rationem sumus arbitrio liberi, & ita uidetur, quod liberū arbitriū sit ratio.

¶ 5 Præt. Secundum ordinem habituum est ordo potentiarum: sed actus fidei, quæ est habitus rationis, informatur charitate, quæ est habitus uoluntatis. ergo & actus rōnis informat uoluntate, & non e conuerso: & ita, si actus liberi arbitrii est duarum potentiarum. scilicet uoluntatis & rationis, unius sicut elicientis, & alterius, sicut informantis, uidetur quod sit rationis, sicut elicientis: & ita liberum arbitrium essentialiter est ratio, & sic aliter a potentia, quam uoluntas.

Li. 5. c. 14. ante med. Cap. 3. circa finem.

SED CONTRA est, quod Dam. dicit in 3. lib. 14. ca. Liberum arb. nihil aliud est, nisi uoluntas.

¶ 2 Præt. Phil. dicit in 3. Eth. quod electio appetitus est præconscientiati; electio autem est actus liberi arbitrii. ergo liberum arbitrium est potentia appetitiua: sed nō est appetitus inferior, qui diuiditur per irascibilem & concupiscibilem, sic. n. bruta hērent liberum arbitrium. ergo est appetitus superior, & hic est uoluntas secundum Philo. in 3. de Anima. ergo liberum arbitrium est uoluntas.

Text. 57. & præced.

RESPON. Dicendum, quod quidam dicunt liberum arbitrium esse tertiam potentiam a uoluntate & ratione, pp hoc quod uident actum liberi arbitrii qui est eligere, differentem esse, & ab actu simplicis uoluntatis, & ab actu rationis. Nam rōnis quidem actus in sola cognitione consistit: uoluntas autem actum suum habet circa bonum quod est finis: libe. uero arb. circa bonum, quod est ad finem. Sicut ergo bonum, quod est ad finem, egreditur a rōne finis, appetitus uero boni a cognitione dicunt quodammodo, naturali ordine ex rōne uoluntatem procedere, & ex duab. tertiam potentiam, quæ est liberū arbitrium. sed hoc conuenienter stare non potest: obiectum enim & id, quod est rō obiecti ad eandem potentiam pertinent: sicut color & lumen ad uisum. Tota autem rō appetibilitatis eius quod est ad finem, in quantum hōi est finis. Vnde nō potest esse, quod ad aliam potentiam pertineat appetere finem, & id, quo est ad finem. Nec hæc differentia, qua finis appetitur absolute, id autem quod est ad finem in ordine ad alterum, potest appetitiuarum potētiarum distinctionem inducere. Nam ordinatio unius ad alterum inest appetitui non per se, sed per aliud. scilicet per rōnem, cuius est ordinare & conferre; unde non potest esse differentia specifica constituens speciem appetitus. Vtrum autem eligere sit actus rationis, uel uoluntatis, phil. sub dubio uidetur relinquere in 7. Eth. supponens tamen quod aliqua sit uirtus utriusque, dicens quod electio, uel est intellectus appetitui, uel appetitus intellectui, sed quod sit appetitus dicit in 3. Eth. definiens electionem esse desiderium præconscientiati. Quod quidem uerum esse & ipsum obiectum demonstrat (nam sicut bonum delectabile & honestum, quæ habent rōnem finis, sunt obiectum appetitiue uir-

6. Eth. ca. 2. circa finem.

Cap. 3. non procul a h.

tutis: ita & bonum utile, quo proprie eligitur) & patet ex nomine. Nam liberum arbitrium, uel electum est, est potentia, qua homo libere iudicat potest. Quod autem dicitur esse principium alicuius actus alicuius, nō oportet quod sit principium illius actus simpliciter, sed alicuius significatur esse principium illius: sicut grammatica per hoc quod dicitur esse scientia recte loquendi, nō dicitur quod sit principium locutionis simpliciter: sine grammatica potest homo loqui: sed quod sit principium rectitudinis in locutione: ita & potentia, qua libere iudicamus, non intelligitur illa, qua iudicamus simpliciter, quod est rationis: sed que facit libertatem in iudicando, quod est uoluntatis. Vnde liberum arbitrium est ipsa uoluntas, nominatur autem eam non absolute, sed in ordine ad aliquem actum eius, qui est eligere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quia liberum arbitrium non nominatur uoluntatem absolute, sed in ordine ad rationem, inde est quod ad hoc significandum uoluntas, & ratio in definitione liberi arbitrii oblique ponuntur.

AD II. Dicendum, quod quantum eligere sit alius actus, quam uelle: tamen ista differentia non potest potentiarum distinctionem inducere.

AD III. Dicendum, quod quantum iudicium sit rationis: tamen libertas iudicandi est uoluntatis immediate.

AD IIII. dicendum, quod rationales dicuntur non solum a potentia rationis: sed ab anima rationali, cuius potentia est uoluntas. & sic dicendum quod rationales sumus dicimus esse liberum arbitrium. Si tamen rationale a rationis potentia sumatur, prædicta auctoritas, significaret rationem esse primam liberi arbitrii originem, non autem immediatam electionis principium.

AD V. Dicendum, quod uoluntas quodammodo mouet rationem imperando actum eius, & ratio mouet uoluntatem proponendo ei obiectum suum, quod est finis. & inde est quod utraque potentia potest alicuius in forma.

ARTICVLVS VII. Vtrum aliqua creatura esse possit, quæ liberum arbitrium habeat confirmatum in bonum.

SEPTIMO queritur, utrum possit esse aliqua creatura, quæ liberum arbitriū habeat naturaliter confirmatum in bono, & uideretur quod sic natura enim spiritualis est nobilior, quam corporalis. sed aliqua natura corporalis est cui hoc conuenit, quod in ea nulla motus inordinatio esse possit. natura celestis corporis. ergo multo fortius potest esse aliqua natura creata spiritualis, quæ est capacior arbitrii in cuius motibus naturaliter nulla inordinatio esse possit, quod est esse impeccabilem, uel esse mereri in bono. sed dicendum, quod hoc est de nobilitate creaturæ spiritualis, quod possit mereri, & hoc esse non possit, nisi possit peccare, & non peccare.

¶ 2 Sed contra, ex hoc competit alicui creaturæ spirituali posse mereri, quod habet dominium sui actus: sed si non possit nisi bona agere, nihilominus ei sui actus dominium remaneret: post eum aliquod bonum agere, uel non agere sine hoc quod in malum incideret, uel saltem eligere inter bonum & melius. ergo ad merendum non requiritur posse peccare.

¶ 3 Præt. Liberū arbitriū, quo meretur gratia adiuuante, est potētia actiua: sed de rōne potētiae actiue nō ē deficere. ergo potest creatura spiritualis hēre potentiam ad merendum, si naturaliter sit impeccabilis.

De lib. arb. ca. in nec. de an. d. 27. Gre. li. 7. de lib. arb. c. 6. Dam. li. 3. ca. 27. circa pri.

¶ 4 Præ. Ansel. dicit quod potestas peccandi nec est libertas nec pars libertatis: sed libertas est ratio qua homo est capax meriti. ergo remota potentia peccandi adhuc remanebit hoi potentia merendi.

¶ 5 Præ. Greg. Nissenus & Dama. hanc rationem assignant, quare creatura sit mutabilis secundum liberum arbitrium, quia est ex nihilo; sed propinquius consequitur creaturam ex hoc quod est ex nihilo posse in nihilum cedere, quam posse malū facere. sed inuenitur aliqua creatura, que naturaliter est incorruptibilis, sicut anima & corpora celestia. ergo multo fortius potest inueniri aliqua creatura spiritualis, que naturaliter sit impeccabilis.

¶ 6 Præ. Illud quod Deus facit in vno. potest in aliis facere: sed Deus creaturæ spirituali dat ita immutabiliter ex sua natura tendere in aliquod bonū. s. felicitatem, quod nullo modo in contrariū tendere possit. ergo eadem rōne posse alicui creaturæ conferre ut ita naturaliter appeteret omne bonū, quod nullo modo possit in malum inclinari.

¶ 7 Præ. Deus cum sit summus bonus, summus se communicat, unde omne id creaturæ communicatur, cuius creatura est capax: sed huius perfectionis que est confirmatio in bono vel impeccabilitas, creatura est capax: quod patet, quia aliquib. creaturis per gratiam cōceditur. ergo aliqua creatura est naturaliter impeccabilis, vel confirmata in bono.

¶ 8 Præ. Substantia est principium virtutis, virtus vero operationis: sed aliqua creatura est naturaliter immutabilis secundum substantiam. ergo potest esse aliqua creatura, que potest esse naturaliter immutabilis secundum operationem, ut sit naturaliter impeccabilis.

¶ 9 Præ. Essentialius conuenit creaturæ quod cōuenit sibi ratione principii, ex quo est, quam quod cōuenit sibi rōne principii a quo est: quia effectus sortitur similitudinem causæ a qua est, habet autem oppositionem ad id, ex quo est, opposita autem ex oppositis sunt, vt album ex nigro: sed confirmatio in bonum cōuenit alicui creaturæ a Deo a quo est. ergo multo magis dēt dici confirmatio in bono sibi naturalis, quam posse peccare, quod conuenit sibi secundum quod est ex nihilo.

¶ 10 Præ. Felicitas emulū immutabiliter habet: sed homo ex naturalibus potest peruenire ad felicitatem ciuilem. ergo potest habere naturaliter immutabilitatem in bono.

¶ 11 Præ. Quod inest a natura, est immutabile: sed naturaliter hō appetit bonū. ergo & immutabiliter.

SED CONTRA, Dama. dicit, quod ex hoc creatura rationalis flexibilis est ad malum, secundum electionem, quod est ex nihilo: sed non potest esse aliqua creatura, que non sit ex nihilo. ergo non potest esse aliqua creatura, cuius liberum arbitrium sit naturaliter confirmatum in bono.

¶ 2 Præ. Proprietas naturæ superioris non potest inferiori naturæ naturaliter conuenire, nisi in superioriorem naturam conuertatur, sicut non potest fieri, quod aqua naturaliter sit calida nisi conuertatur in naturam ignis, vel aeris: sed habere indefectibilem bonitatem est diuinæ proprietas naturæ. ergo non potest esse quod alicui alii naturæ cōueniat naturaliter nisi in diuinam naturam conuertatur, quod est impossibile.

¶ 3 Præ. Liberum arbitriū non inuenit in aliqua creatura, nisi in angelo & in homine: sed tam homo quam angelus peccauit. ergo nullius creaturæ liberum arbitrium est naturaliter confirmatum in bono.

¶ 4 Præ. Nulla creatura rationalis impeditur a beati-

tudine consequenda nisi ratione peccati: si ergo aliqua creatura rationalis esset naturaliter impeccabilis, ex puris naturalibus sine gratia ad beatitudinem posset peruenire: quod Pelagianam hæresim sapere videtur.

RESPON. Dicendum, quod nulla creatura nec est, nec esse potest, cuius liberum arbitrium sit naturaliter confirmatum in bono, ut hoc ex puris naturalibus conueniat, quod peccare non possit. Cuius ratio est. Nam ex defectu principiorum actionis, causatur actiōis defectus. Vnde si quid est, in quo principia actionis nec in se deficere possunt, nec ab aliquo extrinseco impediti, impossibile est illius actionem deficere, sicut patet in moribus celestium corporum. Ea uero in actionibus deficere possibile est, in quibus principia agendi possunt deficere uel impediti, sicut patet in generabilibus & corruptibilibus, que ratione suæ transmutabilitatis defectum principii actiuis patiuntur. unde & eorum actiones deficientes proueniunt: propter quod in operationibus naturæ peccatum frequenter accidit, sicut patet in partibus mortuosis. Nihil enim est aliud peccatum siue in rebus naturalibus, siue artificialibus, siue uoluntariis dicatur, quam defectus uel inordinatio propriæ actionis, cum aliquid agitur non secundum quod debitum est agi, ut patet in 2. Phy. differt autem in agendo natura rationalis prædita libero arbitrio ab omni alia natura.

Alia natura ordinat ad aliquod particulare bonum, & actiones eius sunt determinate respectu illius boni, natura uero rationalis ordinatur ad bonum simpliciter. Sicut enim verum absolute obiectum est intellectus, ita & bonum absolute uoluntatis. & inde est, quod ad ipsum uniuersale bonorum principium uoluntas se extendit, ad quod nullus alius appetitus pertingere potest. & pp hoc creatura rationalis non hēt determinatas actiones: sed se hēt sub quadam indifferentia respectu materialium actionum. Cum autem omnis actio ab agente, pueniat sub rōne cuiusdam similitudinis, sicut calidū calefacit, oportet quod si aliquod agens est, quod suam actionem ordinatur ad bonum aliquod particulare ad hoc quod eius actio naturaliter sit indefectibilis, quod ratio illius boni naturaliter & immobiliter ei inest, sicut si alicui corpori inest naturaliter calor immutabilis immutabiliter calefacit: uñ & natura rationalis, que ordinata est ad bonum absolute per actiones multifarias, non potest habere naturaliter actiones indeficientes a bono, nisi ei naturaliter & immutabiliter inest rō uniuersalis & perfecti boni.

Quod quidē esse non potest nisi natura diuina. Nam Deus solus est actus purus nulli potentia permissione recipiens, & per hoc est bonitas pura & absoluta. Creatura uero quælibet, cū in natura sua hēat permissionem potentie, est bonū particulare. Que quidem permissio potentie ei accidit pp hoc quod est ex nihilo. & inde est quod inter naturas rationales solus Deus hēt lib. arb. naturaliter impeccabile & confirmatū in bono creaturæ uero hoc esse impossibile est pp hoc quod est ex nihilo, ut Dama. & Gre. Niss. dicunt. & ex hoc est particulare bonū in quo fundat rō mali, ut Dio. dicit 4. c. de diu. noib.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod creaturæ corporales, ut dictum est, sunt ordinate ad aliquod particulare bonū per determinatas actiones, & ideo ad hoc quod ab earū actionibus error & peccatū naturaliter absit, sufficit quod sint per suā naturā stabilitæ in aliquo bono particulari, quod non sufficit in naturis spiritualibus ordinatis ad bonū absolute, ut dictū est.

AD

Com. 27. 1. 2

D. 185.

Dama. li. 1. c. 27. Gre. li. 7. de lib. arb. c. 6. Dion. ca. 6. par. 4. In corp. ar.

In corp. ar.

Ad ii. dicendum, quod esse naturaliter im-
peccabile non repugnat ei, quod est habere dominium
sui actus, cum utrumque Deo conveniat: repugnat
autem ei, quod est habere dominium sui actus in na-
tura creata, quod est particulare bonum, non enim aliqua
creatura potest habere dominium sui actus, cuius sunt de-
terminatæ actiones ordinatæ ad bonum particulare.

Ad iii. Dicendum, quod quamvis non sit de
ratione potentie activa, quod deficiat: est tamen de ratio-
ne potentie activa, quod non habet in se suæ actionis suffi-
cientia principia & immutabilia, ut deficere possit.

Ad iv. Dicendum, quod quamvis posse pecca-
re, non sit pars libertatis arbitrii: consequitur tamen
libertatem in natura creata.

Ad v. Dicendum, quod creatura acquiritur et
se determinatum & particulare ab alio, unde crea-
tura potest habere esse stabile & immutabile: quã-
vis in ea non inveniatur naturaliter ratio absoluti
& perfecti boni; sed per actiones suas est ordina-
bile ad bonum absolute, & ideo non est simile.

Ad vi. Dicendum, quod felicitatem indetermi-
natam, & in universali omnis rationalis mens natu-
raliter appetit, & circa hoc deficere non potest: sed
in particulari non est determinatus motus volun-
tatis creaturae ad quærendam felicitatem in hoc
vel illo, & sic in appetendo felicitatem aliquid
peccare potest, si eam quærat, ubi quærere non debet:
sicut qui quærat in voluptatibus felicitatem, & ita
est respectu omnium bonorum. Nam nihil appetitur
nisi sub ratione boni, ut Dion. dicit. Quod ideo est quia
naturaliter inest menti appetitus boni, sed non hu-
ius vel illius boni; unde in hoc peccatum incidere potest.

Ad vii. Dicendum, quod creatura est capax im-
peccabilitatis; sed non ita quod eam naturaliter ha-
beat, unde ratio non requiritur.

Ad viii. Dicendum, quod principium opera-
tionis recte procedentis ex libero arbitrio non est so-
la substantia & virtus siue potentia; sed requiritur
debita applicatio voluntatis ad aliqua quæ sunt ex-
tra; sicut ad finem, & ad alia huiusmodi, & ideo non
existente aliquo defectu in substantia animæ, vel
in natura lib. arbitrii potest sequi defectus in actione
ipsius, unde ex naturali immutabilitate substan-
tiæ, non potest concludi naturalis impeccabilitas.

Ad ix. Dicendum, quod Deus est causa creatu-
ræ non solum quantum ad sua naturalia, sed quã-
tum ad superaddita. unde non oportet quod quicquid
creatura habet a Deo, sit ei naturale: sed solum illud
quod Deus ei indidit instituendo naturam ipsius
& huiusmodi non est confirmatio in bono.

Ad x. Dicendum, quod felicitas civilis cum non
sit felicitas simpliciter, non habet immutabilitatem
simpliciter: sed dicitur immutabilis, quia non faci-
le permutatur. Si tamen felicitas civilis esset sim-
pliciter immutabilis, non propter hoc sequeretur, quod
lib. arb. naturaliter esset in bono confirmatum. **K**
Nam non dicimus hoc naturale, quod per princi-
pia naturæ acquiri potest, per quem modum vir-
tutes politice possunt dici naturales: sed illud, quod
consequitur ex necessitate principiorum naturæ.

Ad xi. Dicendum, quod quamvis homo natu-
raliter bonum appetat in naturali; non tamen in spe-
ciali, ut dictum est, & ex hac parte incidit pecca-
tum & defectus.

ARTICULUS VIII.

Utrum creaturae lib. arbitrium confirmari valeat in
bono, per aliquod ipsius gratia donum.

Octavo queritur, utrum liberum arbitrium crea-
turae possit confirmari in bono per aliquod donum

F gratia, & utrum, quod non gratia, non superueniens na-
tura non destruit eam. cum ergo libero arbitrio
creatura hoc naturaliter inest, quod ad malum fieri
possit, ut quod per gratiam ei auferri non possit.

¶ 1 Præ. In potestate liberi arbitrii est uti gratia, vel
non uti, nam liberum arbitrium a gratia cogitatio
potest: sed si liberum arbitrium gratia superinfusa non
utatur, decidit in malum: ergo nulla gratia superve-
niens potest liberum arbitrium confirmare in bono.

¶ 2 Præ. Liberum arbitrium habet dominium
sui actus: sed uti gratia est quidam actus liberi arbi-
trii. ergo hoc est in potestate liberi arbitrii uti vel
non uti, & sic per gratiam confirmari non potest.

¶ 3 Præ. Secundum hoc inest lib. arb. creaturae flexi-
bilitas ad malum, quod est ex nihilo, ut Damasc.
dicit: sed nulla gratia potest auferre creaturae esse
ex nihilo. ergo nulla gratia potest liberum arbitrium
confirmare in bono.

¶ 4 Præ. Bern. dicit, quod liberum arbitrium est
potentissimum sub Deo, quod de gratia & voluntate
non recipit augmentum, nec de culpa detrimen-
tum: sed confirmatio in bono superueniens libe-
ri arbitrii auget ipsum: quia secundum Augustinum in his que
non mole magna sunt, idem est esse maius quod
melius. ergo liberum arbitrium per gratiam non
potest confirmari in bono.

¶ 5 Præ. Ut dicitur in li. de Causis, quod est in alio
est in eo per modum eius in quo est: sed lib. arbitrium
secundum suam naturam est mutabile in bonum
& malum. ergo & gratia ei superueniens hoc non
in eo recipitur, quod in bonum & malum muta-
ri possit: & ita videtur quod non possit ipsum con-
firmare in bono.

¶ 6 Præ. Quicquid Deus superaddit creaturae, pos-
set (ut videtur) a principio sue conditionis con-
ferre ei: si ergo posset liberum arbitrium confirma-
ri per aliquam gratiam superadditam, posset con-
firmari per aliquod inditum ipsi creaturae: spiritus
sanctus quantum ad naturam conditionem, & sic natu-
raliter esset confirmatum in bono, quod est impos-
sibile, ut dictum est. ergo nec per gratiam confir-
mari potest.

SED CONTRA est, quod Sancti, qui sunt in pe-
nitentiis, ita sunt in bono confirmati, ut ulterius pecca-
re non possint, alias de sua beatitudine securi non
essent, & per consequens, nec beati: non autem hec
confirmatio inest eis per naturam, ut dictum est.
ergo hoc est per gratiam, & ita liberum arbitrium
per donum gratia confirmari potest.

¶ 1 Præ. Sicut liberum arbitrium hominis ex sua
natura habet, quod sit flexibile in malum: ita cor-
pus humanum habet ex sua natura, quod sit cor-
ruptibile: sed corpus humanum dono gratia efficitur
in corruptibile. Cor. 15. oportet corruptibile hoc
inducere incorruptionem. ergo liberum arbitrium
potest per gratiam confirmari in bono.

RESPON. Dicendum, quod circa hanc questionem
erravit Orig. voluit enim, quod lib. arb. creaturae
nullatenus confirmaretur in bono, nec in beata
vita nisi in Christo per unionem ad verbum. Ex hoc
tamen errore ponere cogebatur, quod beatitudo San-
ctorum & angelorum non esset perpetua: sed aliquis
esset finienda: ex quo sequitur eam non esse veram,
cum immutabilitas & securitas sit de ratione beatitu-
dinis, & ideo propter hoc inconueniens quod sequi-
tur, eius positio est penitus reprobanda. & ideo dic-
tum est simpliciter, quod liberum arbitrium per
gratiam potest confirmari in bono. Quod quidem ex
hoc apparet. Propter hoc non naturaliter liberum arbi-
trium

D. 216.

Cz. 4. de di.
no. parte 1.
& 4.

In fol. ad 6.
arg.

l. p. q. 63. a. 1.

trium creature in bono confirmatum esse non potest; quia in natura sua non habet perfecti & absoluti rationem boni: sed cuiusdam boni particularis: huic autem bono perfecto & absoluto. scilicet Deo, liberum arbitrium per gratiam unitur. unde si fiat perfecta unio, ut ipse Deus sit liberi arbitrii, tota causa agendi, in malum flexi non poterit. Quod quidem in aliquibus contingit & precipue in beatis, quod sic patet. Voluntas naturaliter tendit in bonum, sicut in suum obiectum: quod autem aliquando in malum tendat, hoc non contingit, nisi quia malum sibi sub specie boni proponitur. Malum enim est in uoluntarium, ut Dion. dicit 4. cap. de diu. nom. Unde non potest esse peccatum in motu uoluntatis. scilicet quod malum appetat, nisi in apprehensa uirtute defectu preexistat per quem sibi malum, ut bonum, proponatur. Hic autem defectus in ratione potest dupliciter accidere. Uno modo, ex ipsa ratione. Alio modo, ex alio intrinseco, ex ipsa quidem ratione; quia inest ei naturaliter & immutabiliter sine errore cognitio boni in uniuersali, tam boni quod est finis, quam boni quod est ad finem, non autem in particulari: sed circa hoc errare potest, ut aestimet aliquid esse finem quod non est finis, uel esse utile ad finem, quod non est utile. & propter hoc uoluntas naturaliter appetit bonum, quod est finis. scilicet felicitatem in generali, & similiter bonum quod est ad finem: unusquisque enim naturaliter appetit utilitatem suam: sed in hoc uel illo fine appetendo: aut hoc uel illo utili eligendo incidit peccatum uoluntatis; sed ex aliquo extrinseco ratio deficit, cum propter uires inferiores que intensae mouentur in aliquid, interceptur actus rationis, ut non limpide, & firmiter suum iudicium de bono uoluntati proponat, sicut cum aliquis habens rectam existimationem de castitate seruanda per concupiscentiam delectabilis appetit contrarium castitati, propter hoc quod iudicium rationis aequaliter a concupiscentia ligatur ut Philosophus dicit in 7. Ethic. Merque autem istorum defectuum totaliter a beatis tollitur ex coniunctione ipsorum ad Deum. Nam diuinam essentiam uidentes cognoscent ipsum Deum esse finem maxime amandum; cognoscent etiam omnia que ei uniunt, uel que ab eo disingunt in particulari, cognoscentes Deum, non solum in se, sed prout est ratio aliorum. & hac cognitionis claritate in tunc mens roborabitur, quod in inferioribus uiribus, nullus motus insurgere poterit, nisi secundum regulam rationis. Unde sicut nunc immutabiliter bonum in generali appetimus, ita immutabiliter in particulari bonum debemus appetere beatorum mentes. Super naturalem autem inclinationem uoluntatis erit in eis charitas perfecta, totaliter ligans eos cum Deo. Unde nullo modo in eis peccatum incidere poterit, & sic erunt per gratiam confirmati.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc est ex defectu nature creature, quod in malum flexi potest, & hunc defectum auferri percipiendo naturam gratia confirmans in bono sicut lux superueniens aeri auferit obscuritatem eius, quam naturaliter sine luce habet.

Ad II. dicendum, quod si in potestate liberi arbitrii est non uti habitu: tamen potest hoc ipsum, quod est non uti habitu sibi proponi sub specie boni, quod de gratia in beatis accidere non potest, ut dictum est.

Et per hoc patet solutio ad tertium.

Ad III. dicendum, quod ex hoc quod liberum arbitrium est ex nihilo, conuenit ei quod non sit naturaliter confirmatum in bono, nec hoc ei per

gratiam concedi potest, ut in bono naturaliter per gratiam confirmatum sit. Non autem liberum arbitrium. secundum quod est ex nihilo conuenit, quod nullo modo possit confirmari in bono, sicut nec acri ex natura sua inest quod nullo modo possit illuminari: sed quod non sit naturaliter lucidus actus.

Ad v. dicendum, quod Bernardus loquitur de libero arbitrio, quantum ad libertatem a coactione, quae nec intentionem, nec remissionem recipit.

Ad vi. dicendum, quod eius quod recipitur in aliquo potest considerari, & esse, & ratio. Secundum quidem esse suum est in eo, in quo recipitur per modum recipientis: sed tamen ipsum recipiens trahitur ad suam rationem, sicut calor receptus in aqua habet esse in aqua per modum aque, in quantum. Inest aquae, ut accidens subiecto: tamen aqua trahit a naturali sua dispositione ad hoc, quod fiat calida & faciat actum caloris, & similiter lux aerem, licet non contra naturam aeris. Ita & gratia secundum esse suum est in libero arbitrio per modum eius, sicut accidens in subiecto: sed tamen ad rationem suam immutabilitatis liberum arbitrium pertrahit ipsum Deo coniungens.

Ad vii. dicendum, quod bonum perfectum quod est Deus, potest esse unitum menti humanae per gratiam, non autem per naturam. & ideo per gratiam liberum arbitrium potest confirmari in bono; non autem per naturam.

ARTICVLVS IX.

Utrum liberum arbitrium in statu uiae possit in bono confirmari.

Nono queritur, utrum liberum arbitrium hominis in statu uiae possit confirmari in bono. & uidetur quod non; principium enim in appetibilibus est finis, ut Philosophus dicit in 7. Ethic. sicut principium in speculatiuis sunt dignitates: sed in speculatiuis intellectus non confirmatur in ueritate certitudinem scientiae accipiens, nisi facta resolutione ad primas dignitates. ergo nec liberum arbitrium potest confirmari in bono, nisi postquam uenerit ad ultimam finem: sed hoc non est in statu uiae. ergo liberum arbitrium in statu uiae non potest confirmari in bono.

¶ 2. Prae. Natura humana non est potior quam angelica: sed angelis non est collata confirmatio liberi arbitrii ante statum glorie; ergo nec hominibus conferri debet.

¶ 3. Prae. Moror non quietatur nisi in fine; sed liberum arbitrium non peruenit ad finem suum, quandiu est in statu uiae. ergo nec eius mutabilitas quietatur, quin possit in bonum & malum ferri.

¶ 4. Prae. Quandiu aliquid est imperfectum, potest deficere: sed imperfectio ab hominibus non tollitur, quando sunt in statu uiae; uideamus. nunc per speculum in enigmate, ut dicitur 1. Cor. 13. ergo quandiu homo est in statu uiae, potest deficere per peccatum.

¶ 5. Prae. Quandiu aliquis est in statu merendi, non debet sibi subtrahi quod meritum auget: sed potest peccare ad meritum proficit. Unde in laude iusti uiridis eeccl. 31. qui potuit transgredi & non est transgressus, facere malum & non fecit. ergo quandiu homo est in statu uiae, in qua potest mereri, non debet liberum arbitrium eius confirmari in bono.

¶ 6. Prae. Sicut defectus liberi arbitrii est peccatum, ita defectus corporis est corruptio: sed corpus hominis non fit incorruptibile in statu uiae. ergo nec in statu uiae liberum arbitrium hominis potest confirmari in bono.

SED CONTRA est, quod beata uirgo in statu uiae confirmata fuit in bono. nam de ea, ut dicit Augustinus, cum de peccatis agitur, mentio fieri non debet.

¶ 2. Prae.

¶ 2. Preter. Apostoli per aduētum Spiritus sancti confirmati fuerunt in bono, ut videtur per hoc quod dicitur in psal. 74. ego confirmaui columnas eius, quod glo. de apostolis exponit.

RESPON. Dicendum, quod aliquis potest confirmari in bono dupliciter. Vno modo simpliciter, ita. scilicet quod habeat in se sufficiens suæ firmitatis principium, quod omnino peccare non possit, & sic beati sunt confirmati in bono ratione prius dicta. Alio modo, dicuntur aliqui confirmati in bono per hoc, quod eis datur aliquod munus gratiæ, quo ita inclinantur in bonum, quod non de facili possunt a bono deflecti: non tamen per hoc ita retrahuntur a malo, quin omnino peccare non possint, nisi diuina prouidentia custodiat: sicut dicitur de immortalitate Adæ, qui ponitur immortalis, non quod omnino aliquo sibi intrinseco protegi possit ab omni exteriori mortifero, utpote ab incisione gladij & alijs huiusmodi: a quibus tamen diuina prouidentia conseruabatur. & hoc modo aliqui in statu uiaæ possunt confirmari in bono, & non primo, quod sic patet. Non enim potest aliquis omnino impeccabilis reddi, nisi omnis origo peccati auferatur. Origo autem peccati est, vel ex rationis errore, qui in particulari decipitur circa finem boni, & circa utilia, que in vniuersali naturaliter appetit, vel ex hoc quod iudicium rationis intercipitur propter aliquam passionem inferiorum uirium. Quamuis autem alicui uiatori concedi possit, ut ratio nullatenus erret circa finem boni & circa utilia in particulari per dona sapientiæ & consilij: tamen non possit intercipi iudicium rationis, excedit statum uiaæ propter duo. Primo, & principaliter: quia rationem esse semper in actu rectæ contemplationis in statu uiaæ, ita quod omnium operum ratio sit Deus, est impossibile. Secundo; quia in statu uiaæ non contingit inferiores vires ita rationi esse subditas, ut actus rationis nullatenus propter eas impediatur, nisi in Domino Iesu Christo, qui simul uiator & comprehensor fuit: sed tamen per gratiam uiaæ ita potest homo bono astringi, quod non nisi ualde de difficili peccare possit per hoc, quod ex uirtutibus infusis inferiores uires refrenant, & uoluntas in Deum fortius inclinatur, & ratio perficitur in contemplatione ueritatis diuinæ, cuius continuatio ex seruire amoris proueniens hominem retrahit a peccato: sed torum quod deficit ad confirmationem completur per custodiam diuinæ prouidentia in illis, qui confirmati sunt, ut scilicet quæ occasione peccati se ingerit, eorum mens diuinitus excitetur ad resistendum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod affectus peruenit ad finem, non solum quando finem perfecte possidet: sed et quodam modo quando ipsum intente desiderat, & per hunc modum aliquo modo in statu uiaæ aliquis potest confirmari in bono.

AD II. Dicendum, quod dona gratiæ non sequuntur ordinem naturæ de necessitate. & ideo quæuis humana natura non sit angelica dignior, tamen alicui homini collata est maior gratia quam alicui angelo, sicut beate uirgini & homini Christo. Confirmatio autem in bono beate uirgini competebat: quia mater erat diuinæ sapientiæ, in quam nihil in quinarum incurrit, ut dicitur Sap. 7. Similiter Apostolos decuit: quia erant quasi fundamentum & basis totius ecclesiastici edificij: unde eos firmos esse oportuit.

AD III. Dicendum, sicut ad primum.

AD IIII. Dicendum, quod ratio illa potest haberi, quod non est aliquis in statu uiaæ omnino confirmatus, sicut nec omnino perfectus: sed aliquo modo po-

test dici confirmatus, sicut & perfectus.

AD V. dicendum, quod posse peccare non facit ad meritum: sed ad meriti manifestationem & iniquitatem ostendit opus bonum esse uoluntarium. & ideo inter laudes uiri iusti ponitur: quia laus eius in uirtutis manifestatio.

AD VI. dicendum, quod corruptio corporis materialiter facit ad meritum, in quantum ea aliquo patienter utitur. & ideo homini in statu meriti existenti per gratiam non auferatur.

AD ALIA quæ sunt in oppositu pariter solutio ex dictis.

ARTICVLVS X.

Utrum alicuius creature liberum arbitrium in modo obliuiscitur, uel immutabiliter firmatum esse uoluit.

DE PRIMO queritur, utrum liberum arbitrium alicuius creature possit esse obliuiscitur in malo, uel immutabiliter firmatum. & uidetur quod non. Peccatum enim, ut dicit Augustinus de ciuit. Dei, est contra naturam: sed nihil quod est contra naturam, est perpetuum secundum Philo. in principio Celi & Mundi. ergo peccatum non potest perpetuo in libero arbitrio permanere.

¶ 2. Preter. Natura spiritualis est potentior, quam corporalis: sed si nature corporali superinducatur, quod accidens præternaturale, redit ad id, quod est sue nature conueniens, nisi illud accidens superinductum aliqua causa continue agente corroboratur: sicut si aqua calefiat, redit ad frigiditatem naturalem, nisi sit aliquid perpetuo conseruans caliditatem. ergo & natura spiritualis liberi arbitrij est contigita incidere in peccatum, non perpetuo remanebit subdita peccato: sed quandoque ad suam iustitiam redibit, nisi assignetur aliqua causa que perpetuo malitiam in eo seruet: quam non est esse, ut uideatur. sed dicendum, quod causa peccati inducens & conseruans est, & interior, & exterior: interior est ipsa uoluntas. exterior est ipsius uoluntatis obiectum, quod scilicet alicuius peccatum.

¶ 3. Sed contra, res que est extra animam, est bonum autem non potest esse causa mali, nisi per accidens. ergo res extra animam existens, non est causa peccati nisi per accidens: omnis autem causa per accidens reducitur ad causam per se, & hoc oportet ponere aliquid quod sit per se causa peccati, quod non potest esse nisi uoluntas. Uoluntas autem quando ad aliquid inclinatur, remanet in illa, quod adhuc in oppositum tendat, cum sit in quod inclinatur, suam naturam ei non tollat: quod in opposita potest. ergo nec uoluntas, nec aliquid aliud potest esse causa faciens liberum arbitrium peccato immobiliter, & quasi necessario adherere.

¶ 4. Preter. Secundum Philo. in 5. Meta. duplex est necessarium habens: peccatum autem esse in libero arbitrio non potest esse necessarium, sicut id, quod est necessitatum a seipso habens: quia hoc scilicet Dei est, ut A. uic. dicit, nec iterum est necessarium quasi ab alio necessitatum habens: quia omne inuisummodi necessarium reducitur ad id, quod est per seipsum necessarium; Deus autem causa peccati per se non potest. ergo nullo modo potest esse necessarium liberum arbitrium in peccato posse permanere, & sic nullum liberum arbitrium creaturam immobiliter peccato adheret.

¶ 5. Preter. Aug. in 5. de ciuit. Dei uidetur dupliciter necessitatem distinguere, quarum una admittit libertatem faciens non esse aliquid in præte nostra, quæ dicitur necessitas coactionis: alia est que libertatem non admittit, quæ est naturalis inclinatio: nec necessitate

Sere: linea-
ris ibi.

In ar. prece.

D. 23.

cessitate p̄m̄ inesse lib. arb. non est necesse, cū non sit naturale, sed magis cōtra naturam: similiter nec prima: quia tunc libertas arb. tolleretur, ergo nullo modo est necessarium, & sic idem quod prius.

¶ 6 Præt. Ansel. dicit quod liberum arb. est potestas seruandi rectitudinem uoluntatis propter seipsum. si ergo sit aliquod liberum arb. quod non possit habere rectitudinem uoluntatis, amitteret proprietatem naturæ rationem, quod est impossibile.

¶ 7 Præt. Libe. arb. non suscipit magis & minus: sed minus est lib. arb. quod non potest in bonum, quā illud quod potest. ergo non est aliquod liberum arb. quod non possit in bonum.

¶ 8 Præt. Sicut se habet motus naturalis ad quietem naturalem, ita se habet motus uoluntarius ad quietem uoluntariam: sed secundum Philosophum. si motus est naturalis, & q̄s naturalis, & si motus est uoluntarius & quietes uoluntaria: sed motus quo peccatum committitur est uoluntarius, ergo & quietes qua in peccato commissio persistitur est uoluntaria non ergo necessaria.

¶ 9 Præt. Sicut intellectus se habet ad uerum & falsum, ita affectus ad bonum & malū: sed intellectus nunquam ita inhaeret falso, quin possit reduci ad cognitionem ueri, ergo affectus nunquam ita inhaeret malo, quin possit reduci ad amorem boni.

¶ 10 Præt. Secundum Ansel. in lib. de Lib. arb. posse peccare non est libertas nec pars libertatis, ergo essentialis actu: lib. arb. est posse in bonū. si ergo lib. arb. alicuius creature nō possit in bonū erit frustrata, cū res vnaquæque in uanum sit, si actu proprio destituitur, q̄ vnaquæque res est propter suam operationem, ut dicit Philosophus in 2. Caeli & Mundi.

¶ 11 Præt. Liberum arb. non potest, nisi in bonum uel in malum. si ergo posse peccare non est libertas nec pars libertatis, remanet quod tota libertas sit posse facere bonum, & ita creatura, quæ non potest facere bonum, nihil habebit libertatis, & ita liberum arbitrium non potest esse ita confirmatum in malo, quod nullo modo possit facere bonum.

¶ 12 Præt. Secundū Hug. de S. Victore, mutatio quæ est secundum accidentaliter non mutat de essentialibus rei: sed posse facere bonum est essentialis libe. arb. ut probatum est. ergo cum peccatum lib. arb. accidentaliter superueniat non poterit ex peccato taliter immutari, quod in bonum non possit.

¶ 13 Præt. Naturalia, ut cōter d̄r per p̄m̄ vulnerantur, non aut totaliter tolluntur: sed posse in bonum naturale est lib. arb. ergo nunquam per peccatum ita est obstinatum in malo, quin possit in bonum.

¶ 14 Præt. Si peccatum causat in libe. arb. obstinationem in malo, aut hoc facit subtrahendo aliquid de naturalibus, aut superaddendo, non autem subtrahendo, quia in demonibus data naturalia integra manent, ut Dionys. dicit 4. cap. de Diu. nom. similiter nec superaddendo, quia cum illud quod superadditur sit accidens, oportet quod in sit per modum recipientis, & sic cum libe. arb. in utrumque sit flexibile, non reddetur per hoc immobiliter inhaerens malo. ergo nullo modo libe. arb. potest totaliter confirmari in malo.

¶ 15 Præt. Bernar. dicit, quod impossibile est uoluntatem sibi ipsi non obedire: sed p̄m̄ est actus, q̄ uolēdo cōmittitur, ergo impossibile est q̄ lib. arb. possit uelle bonum si uelit. Quod autē p̄t aliq̄s si uelit non est ei impossibile, ergo cuiusq̄; habent liberū uoluntatis arb. nō est impossibile facere bonum.

A ¶ 16 Præt. Fortior est charitas quā cupiditas ad peccatum pertrahens, quia plus diligit charitas legem Dei, quam cupiditas milia auri, & argenti, ut dicit Interlinea-
ris ibi.

Sed demones, vel homines a charitate in peccatū deciderunt, ergo multo fortius possunt a peccato redire ad appetitum boni, & sic idem, quod prius.

¶ 17 Præt. Bonitas & rectitudo appetitus obstinatio ni eius opponit: sed demones, & dānati habēt bonum, & rectū appetitum, q̄ bonum, & optimū appetunt. scilicet uere, & intelligere, ut Dionys. dicit, ergo non habent libe. arb. obstinatum in malo.

B ¶ 18 Præt. Ansel. in lib. de Libero arb. inuestigat eā dem rōnē libe. arb. in Deo, in angelo, & in homine: sed liberum arbitrium Dei, nō potest esse obstinatum in malo, ergo nec in angelo: nec in homine.

SED CONTRA est, q̄ felicitas beatorum opponitur miseria dānatorum: sed ad felicitatem beatorū pertinet, quod habent libe. arb. ita firmatum bono quod nullo mō possunt in malum deflecti, ergo & ad miserā dānatorū pertinet, quod ita sint confirmati in malo, quod nullo modo possint in bonū.

¶ 2 Præt. Hoc eadem expresse August. dicit in libro de Fide ad Petrum.

¶ 3 Præt. Non patet reditus de peccato in bonum, nisi p̄ penitentia: sed in angelum malum nō cadit penitentia, ergo est immutabiliter cōfirmatus in malo probatio media: in eū penitentia cadere nō videtur, q̄ ex malitia peccat, sed angelus ex malitia peccauit, quia cum habeat deformē intellectum rē aliquam considerans simul omnia, quæ sunt illius rei intuetur, & ita non p̄t, nisi ex certa sciētia peccare, ergo in eum penitentia non cadit.

¶ 4 Præt. Secundum Damas. qd̄ est hominis mors hoc est angelis casus: sed homines post mortē nō sunt capaces penitentia, ergo nec angeli post casum, probatio medie. Aug. dicit. 21. de Ciuitate Dei. quia post hāc uia decedētibz sine gratia loc̄ cōuersio nis non erit, nulla pro eis fiat oratio, & sic patet, qd̄ post mortē homines nō sunt penitentia capaces.

D RESPON. D. cendum, q̄ circa hāc quæstionē inuenit errasse Orig. posuit. n. quod post longa tēporum curricula tā demonibus, quam hominibus dānatis pateret reditus ad iustitiam. Et ad hoc ponendum mouebatur propter arbitrij libertatem. Quæ quidem sententia omnibus catholicis doctoribus displicuit, ut August. dicit 21. de Ciuitate Dei, non quia salutem demonibus, & dānatis hominibus inuiderent: sed quia parti rōne oportet dicere iustitiam, & gloriam beatorum angelorum, & hominum aliquando dēre: minandam: simul. n. & bonorum gloria, & dānatorum miseria fore perpetua demonstratur Matth. 25. vbi d̄r, lbunt hi in supplicium æternum, iusti autem in uitam æternam, qd̄ etiam Orig. sapere uidebatur. unde simpliciter cōcedendum est, quod ipsorum demonum liberum arbitrium ita est obfirmatum in malo, quod ad bene uolendum redire non potest. Cuius quidem rationem ex illa parte oportet accipere, unde causatur liberatio a peccato, ad quem duo concurrunt, diuina gratia principaliter operans, & humana uoluntas gratiæ cooperans: quia secundum Augustinum, qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Causa igitur confirmationis in malo partim q̄dem accipienda est ex Deo, partim ex libe. arbitrii. ex Deo quidem non sicut faciente, vel cōseruante malitiam: sed sicut non largiente gratiam, Quæst. disp. S. Tho. LLL quod

Interlinea-
ris ibi.

Cap. 4. de Di
ui nom. p. 4.
2. med.
Lib. de Con
cor. gratiæ,
& libe. arb.
cap. 1.

Cap. 3. ante
mediū 10. 3.

Lib. 2. cap. 4.
in fine.

Cap. 21. 25.
& seq. 10. 5.

Cap. 17. 2. 5.

Ser. 15. de
Verbis Apo
stoli.

quod quidē eius iustitia deponit. Iustum est. n. vt q
 bene velle dum possent noluerunt, ad hanc miseria
 riam deducantur, vt bene velle oīno nō possint. Ex
 parte vero liberi arbitrij causa reuerſibilitatis a pec
 cato, vel irreuerſibilitatis accipienda est secundum
 ea, quibus homo incidit in peccatū. Cum autē natu
 raliter insit cuilibet creaturæ appetitus boni, nullus
 ad peccandū inducitur, nisi sub aliqua specie appa
 rentis boni. Quāuis. n. fornicator in vniuersali sciat
 fornicationē esse malū: tñ cū in fornicationē con
 sentit extimat fornicationē esse sibi bonū, vt nunc
 ad agendū. In qua quidem extimatione tria pensan
 da sunt. Quorum primū est ipse impetus passionis,
 puta concupiscentiæ, vel iræ, per quam intercipitur
 iudicium rōnis, ne actū iudicet in particulari, qđ in
 vniuersali habitu tenet: sed sequatur passionis incli
 nationem, vt cōsentiat in illud, in quo passio rēdit,
 quasi per se bonū. Secundum est inclinatio habitus:
 qui quidē cū sit quasi quādā natura habētis (vt Phi
 losophus dicit in lib. de Memo. & Remi. q. consue
 tudo est altera natura, & Tullius in Rhetoricis, qđ
 virtus cōsentit rōni in modū naturā) pari ratione
 vitij habitus, quasi natura quādā inclināt in id, qđ
 est sibi conueniens. vnde fit, vt habenti habitum lu
 xuriæ bonum videatur id, quod luxuriæ conuenit,
 quasi cōnaturale. Et hoc est qđ Philosophus dicit
 in 3. Ethic. quod qualis intus vnusquisq; est, talis & fi
 nis vī ei. Tertiuū vero est falsa extimatio rōnis in par
 ticulari eligibili, quæ quidem prouenit, vel ex altero
 prædictorū. s. impetu passionis, aut inclinatione
 habitus, vel iterū ex ignorātia vniuersali: sicut cū qs
 est in hoc errore, qđ fornicatio nō sit peccatū. Cō
 tra primum igitur horū liberū arbitriū remediū ha
 bet, quod possit peccatū deserere. Ille. n. in quo est
 impetus passionis habet rectā extimationē de fine,
 qui est quasi principij in operabilibus, vt Philoso
 phus dicit in 6. Ethic. Vnde sicut homo per veram
 extimationem, quā habet de principio pōt a se re
 pellere, si quos errores circa cōclusiones patit: ita
 per hoc quod recte circa finem disponitur potest a
 se repellere omnē impetum passionum. vnde dicit
 Philosophus in 7. Ethic. quod incontinens qui p
 passionē peccat est pœnitens, & sanabilis, similiter
 habet remediū contra inclinationē habitus. Nullus
 enim habitus oēs potētias animæ corrūpit. Et ita
 cū vna potētia est corrupta p habitū ex hoc qđ re
 manet aliquid rectitudinis in alijs potentijs, homo
 inducitur ad mediādum, & agendū ea, q̄ sunt con
 traria illi habitui: sicut si aliq; hēt cōcupiscentiæ per
 habitum luxuriæ corruptā, ex ipsa irascibili incita
 tur ad aliquid arduū aggrediendū, cuius exercitatio
 mollicie luxuriæ tollit, sicut dicit Philosophus in
 Prædicamentis, quod prauus ad meliores exercita
 tiones deductus p̄ficiet, vt melior sit. Cōtra tertiuū
 etiā remediū habet: qđ homo illud qđ accipit, quasi
 rōnabiliter accipit. i. per viā inquisitionis & collatio
 nis. Vnde qñ rō in aliquo erat ex quo cūq; error ille
 contingat pōt tolli per contrarias ratiocinationes.
 Et inde est quod homo a peccato pōt tolli & desi
 stere. In angelo vero peccatum ex passione esse nō
 pōt, quia secundum Philosophum in 7. Ethic. passio
 non est nisi in sensibili parte animæ, quā angeli non
 habent. Vnde in peccato angeli sola duo concu
 runt, s. inclinatio habitualis in peccatū, & falsa exti
 matio virtutis cognitiuæ de particulari eligibili. Cū
 autem in angelis non sit multitudo appetitiuarum
 potentiuarum, sicut est in hominibus: qñ appetitus

eorum tendit in aliqd totaliter inclinatur in illud
 vt non sit ei aliqua inclinatio inducēs in contrariū.
 Quia vero rōnem non habet: sed intellectum, quod
 quid extimāt per modum intelligibile accipit. Qđ
 aut accipitur intelligibiliter accipitur irreuerſibi
 ter, vt cū quis accipit omne totū esse maus sua per
 te. Vnde angeli extimationē, quam semel accipiūt,
 deponere nō possunt, siue sit vera, siue sit falsa. Pe
 tet igit ex p̄dictis, quod cā confirmationis detestati
 in malo ex tribus dependet, ad quæ oēs rōnes a do
 ctoribus assignatæ reducuntur. Primū est & primo
 pale diuina iustitia. Vnde pro cā obstinationis eorū
 assignat, quod quia per aliū non ceciderunt, nec p
 alium resurgere debēt, vel si quid aliud est hōi qđ
 ad congruitatem diuine iustitiæ pertinet. Secundū
 est indiuisibilitas appetitiuæ virtutis. Vnde quidam
 dicunt, quod quia angelus simplex est ad quod se
 cōuertit totaliter se conuertit, qđ intelligi oportet
 nō de simplicitate essentia: sed de simplicitate, qđ di
 uisionem potentiuarum vnus generis tollit. Tertiuū
 est intellectuā cognitiō, & hoc est quod quidā ai
 cunt, qđ ideo angeli irremediabiliter peccauerunt,
 quia peccauerunt contra intellectum deiformem.
 AD PRIMVM ergo dicendum, qđ aliquid dī natu
 rale dupliciter. Vno modo cuius principium suffi
 ciens hī, ex quo de necessitate illud consequitur
 aliquid impediāt, sicut terræ est naturale moueri
 deorsum, & de hoc intelligit Philosophus, qđ nihil
 quod est cōtra naturā est perpetuū. Alio modo dī
 aliqd alicui naturale, qđ habet naturā inclinatio
 nē in illud, quamuis in se nō habeat sufficientem
 principij ex quo necessario consequatur illud
 licet dī naturale concipere filiū, quod in se potest
 nisi semine maris suscepto. Id aut quod est cōtra
 hoc naturale, nihil prohibet esse perpetuū, sicut
 quod aliqua mulier perpetuo abiq; prole reman
 eret hoc aut modo lib. arb. est naturale redere in bo
 num, & contra naturam peccare. Vnde nō potest
 tur. Vt dicendum, quod quamuis menti rōnā sit
 suam institutionem consideratā p̄m sit cōtra na
 turam, tamen s̄m quod ad hāc peccato effectū
 ei quasi naturale, ut Aug. dicit in lib. de Pecc. lib.
 rix. Philosophus dicit tamen nono Eth. quod quā
 do homo de virtute in uitium trāsit fit quasi aliq
 eo quod quasi in aliam naturam tranſit.
 AD SECVNDVM dicendum, qđ aliter est de natura
 corporali & spiritali. Naturā. corporalis est de
 terminate vnus generis, & ideo non pōt sibi aliq
 effici naturale, nisi natura eius totaliter corrūp
 tur. sicut aquæ non pōt fieri calor naturalis nisi cor
 rumpat in ea species aquæ. Et inde est qđ rectitudo
 naturā suam remoto prohibente. Sed natura spiri
 tualis est facta quātum ad s̄m esse suum in determi
 nata & omnium capax: sicut dī in tertio de Anima
 aia est quodammodo oīa. Et per hoc quod aliter
 adheret efficitur unum cum eo, sicut intellectus dī
 quodammodo ipsum intelligibile intelligendo, & eo
 luntas ipsum appetibile amando. Et sic quamuis in
 clinatio voluntatis sit naturaliter ad unum: tñ cō
 trarium pōt per amorem ei effici naturale in tantū
 quod non reuertatur ad pristinum statum, nisi
 qua causa hoc agente. Et hoc modo p̄m efficitur
 quasi naturale ei, qui peccato adheret. vnde nō
 prohibet libe. arb. perpetuo in peccato remanere
 AD TERTIVM dicendum, qđ se cā p̄m voluntatis
 est, & per ipsam peccatum cōseruatur. Quæ quā
 nis a principio ad vtrumq; se haberet aequaliter: de
 ma

e. 3. a medio
to. 2.

Lib. 2. de in
entione in
fol. 4. ante
facem libri.

cap. 5. a me
dio to. 5.

Cap. 7. to. 5.

Cap. de on
pōtis a me
dio to. 1.

7. Phyl. tex.
20. & p̄cc.
tom. 5.

ibile, sicut cecū videre, vel mortuum resurgere. si ergo ex viribus propriis alius non sit capax poenitentiae, simpliciter debet dici quod est obstinatus in malo, quāvis divina virtute possit reduci ad poenitentiam.

¶ 6 Præ. Omnis morbus qui contra operatur suae curationi, est incurabilis secundum medicos. sed peccatum in Spiritum sanctum contra operatur suae curationi, id est divinae gratiae, per quam aliquis a peccato liberatur. ergo aliquis in statu via potest habere morbum incurabilem spiritualem, & ita potest esse obstinatus in malo.

¶ 7 Præ. Ad hoc videtur esse, quod peccatum in Spiritum sanctum dicitur esse irremissibile. Matth. 12. quod tamen peccatum aliqui viatores committunt.

¶ 8 Præ. Aug. 2. de Civit. Dei, & Greg. in moralibus, assignant istam causam, quare sancti non orabunt pro damnatis in die iudicii, quia videlicet redire non possunt ad statum iustitiae: sed aliqui sunt in statu via pro quibus non est orandum. 1. Ioan. vi. Est peccatum ad mortem, non pro eo dico, ut quis oret, & Hierem. 7. Tu ergo noli orare pro populo isto, &c. ergo aliqui sunt in statu via ita obstinati, quod ad statum iustitiae redire non possunt.

¶ 9 Præ. Sicut esse confirmatum in bono pertinet ad gloriam sanctorum, ita esse confirmatum in malo pertinet ad miseriam damnatorum: sed aliquis in statu via potest esse confirmatus in bono, ut supra dictum est. ergo pari ratione videtur quod aliquis viator possit esse obstinatus in malo.

¶ 10 Præ. August. sic dicit in lib. de Fide ad Petrum. maiori facultate praeditus est angelus quam homo: sed angelus post peccatum redire ad iustitiam non potuit. ergo nec homo potest, & sic aliquis in statu via est obstinatus.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de Verbis Domini, & habetur in glo. Rom. 2. Ista impoenitentia, vel cor impoenitens quamdiu quisque in hac carne vivit non potest iudicari: de nullo enim desperandum est quamdiu patientia Dei ad poenitentiam deducit, & ita videtur quod nullus in statu via sit obstinatus in malo.

¶ 2 Præ. In Psal. 67. dicitur, Converterat in profundum maris, id est ad eos qui erant desperatissimi, & ita illi qui videntur esse desperatissimi in hac vita, quandoque convertuntur ad Deum, & Deus ad eos.

¶ 3 Præ. In Psal. 47. super illud. Mittit crystallum tuum, &c. dicitur glo. crystallum dicitur obstinatos, de quibus & alios pastores, id est tales facit, ut pascant alios verbo Dei, & sic idem quod prius.

¶ 4 Præ. Morbus aliquis potest esse incurabilis, vel propter naturam morbi, vel propter imperitiā medici, vel propter indispositionem subiecti: sed morbus spiritualis hominis viatoris. Peccatum, non est incurabilis ex natura morbi, non enim pervenit ad terminum malitiae: nec iterum ex imperitia medici, quia Deus & scit & potest curare. nec iterum ex indispositione hominis, quia sicut per alium cecidit, ita per alium resurgere potest. ergo homo in statu via nullatenus potest esse confirmatus in malo.

RESPON. Dicendum, quod obstinatio importat quādam firmitatem in peccato, per quam aliquis a peccato reverti non possit. Quod autem aliquis non possit a peccato reverti potest intelligi dupliciter. Uno modo, ita quod vires suae non sufficiant ad hoc, quod a peccato totaliter liberetur, & sic quilibet in peccato mortali cadens, dicitur non posse ad iustitiam redire. Sed ex ista firmitate in peccato non dicitur aliquis proprie

obstinatus. Alio modo habet aliquis firmitatem in peccato, ita quod nec cooperari potest ad hoc quod a peccato resurgat. Sed dupliciter est hoc. Uno modo ita quod nullo modo possit cooperari, & haec est perfecta obstinatio, qua demones sunt obstinati. Ad hoc. n. eorum mens est firmata in malo, quod est motus lib. arb. ipsorum est inordinatus & perversus, ideo nullo modo se possunt ad gratiam habendam praeparare, per quam peccati dimittitur. Alio modo ita, quod non de facili possit cooperari ad hoc quod exeat de peccato. Et haec est obstinatio imperfecta, qua aliquis potest esse obstinatus in statu via. dum scilicet habet aliquam ita firmam voluntatem in peccato quod non surgunt motus ad bonum nisi debiles. Quia tamen aliqui surgunt ex eis, datur via, ut praeparentur ad gratiam. Quod aliquis homo in statu via non potest esse ita obstinatus in malo quin ad suam liberationem cooperari possit, ratio patet ex dictis, quia & passio soluitur, & reprimitur, & habitus non totaliter animam corrumpit, & ratio non ita pertinaciter falso adheret, quin per contrariam rationem possit abduci: sed post statum via anima separata non intelligit accipiendo a sensibus, nec erit in actu peccatorum appetitivorum insensibilium. Et sic anima separata aangelo conformatur, & quantum ad modum intelligendi, & quantum ad indivisibilitatem appetitus, quae erant causa obstinationis in aangelo peccatore.

Vnde per eandem rationem in anima separata obstinatio erit. In resurrectione autem corpus sequitur eandem conditionem, & ideo non redibit anima ad statum, in quo modo est, in quo a corpore necesse habet accipere, quamvis corporeis instrumentis uteretur, & ita tunc eadem obstinationis ratio manebit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod peccatum naturae lapsae meritorium esse dicitur obstinationis, in quantum idem peccatum est meritorium perpetuae damnationis. Merito enim primi peccati tota natura humana est damnationi subiecta, nisi aliquis exinde per gratiam redemptoris erueretur, non autem in quod statim a principio naturae humanae sit obstinatus, sicut nec damnatus ultima damnatione.

AD SECUNDUM dicendum, quod ratio illa loquitur de imperfecta obstinatione per quam aliquis non est simpliciter confirmatus in malo: haec enim est species peccati in Spiritum sanctum.

AD TERTIUM dicendum, quod Aug. comparat amorem ponderi, quia utrunque inclinatur, non tamen oportet quod sit similitudo quantum ad omnia. Et ideo non sequitur quod ille, qui amat aliquid, nullam habeat contrariam inclinationem, nisi forte de amore perfectissimo, qualis est amor sanctorum in patria.

AD QUARTUM dicendum, quod ille qui peccat ex malitia dicitur esse impoenitibilis, non quod nullo modo possit poenitere: sed quia non de facili poenitere potest. Non enim poenitet per solam rationis exhortationem, quia tunc ratio praeditur ex aliquo principio. I. sine. circa quod malus est corruptus: potest tamen induci ad hoc quod poeniteat paulatim in contrarium albescendo. Ad quod consuetudinem induci potest: tum, propter modum extimandi, quia rationabiliter & quasi collata accipit: tum, quia non tota vis appetitiva tendit ad unum, per assuetudinem autem adipiscitur rectitudinem de principio. de fine appetibili. Vnde Philosophus dicit in 7. Eth. quod neque in operibus ratio est deductiva principiorum, neque in operibus ratio est deductiva vel alluctiva. et ratio est deductiva quod est recte opinari circa principia

ex capit. 24. to. 5.

Art. 9. huius quæst.

e. 2. part. ante medium to. 3.

In ferm. 11. In med. to. 10.

Glo. interlinearis ibi.

AD QUINTVM dicendum, quod quando natura inferior potest aliquid disponere, uel qualitercunque operari, non dicitur impossibile simpliciter, quamuis non possit perfici, nisi diuina operatione: sicut non dicimus esse impossibile simpliciter prolem in materno utero anima rationali animari. Et similiter quamuis liberatio a peccato fiat operatione diuina: quæ tamen ad hoc liberum arbitrio cooperatur, non dicitur esse impossibile simpliciter.

AD SEXTVM dicendum, quod quamuis ille qui peccat in Spiritum sanctum ex inclinatione peccati contra gratiam Spiritus sancti operetur: quia tamen per hoc peccatum totaliter non est corruptus animus, remanet aliquis motus, licet debilis per quem potest aliquo modo gratiæ cooperari: non enim semper actu gratiæ resistit.

AD SEPTIMVM dicendum, quod peccatum in Spiritum sanctum non dicitur irremissibile, quin in hac uita remitti possit: sed quia non facile in hac uita remitti potest. Cuius difficultatis ratio est, quia peccatum prædictum contrariatur gratiæ directe, per quam peccatum dimittitur: uel irremissibile dicitur, quia non habet in se causam remissionis, cum sit ex malitia commissum: sicut habet peccatum quod ex infirmitate, uel ignorantia committitur.

AD OCTAVM dicendum, quod non prohibetur aliquis pro quibuscunque peccatoribus in hac uita orare: sed in uerbis Apostoli inductis significat, quod non ad quemcumque pertinet pro obduratis in peccato orare, sed ad aliquem perfectum uirum: uel Apostolus loquitur de peccato ad mortem, quod. scilicet. que ad mortem durat. In uerbis autem Prophetæ ostenditur quod populus ille iusto Dei iudicio indignus erat, quod misericordiam consequeretur, non quod essent totaliter obstinati in malo.

AD NONVM dicendum, quod confirmatio in bono fit ex dono diuino. Et ideo nihil prohibet ex speciali privilegio gratiæ aliquibus uirioribus esse concessum, quamuis non hoc modo sint confirmati in bono, sicut & beati in patria, ut supra dictum est: hoc autem de confirmatione in malum dici non potest.

AD X. dicendum, quod ex hoc ipso quod angelus erat maiori facultate præditus, sequitur quod statim post primam electionem fuerit in peccato obstinatus, ut ex dictis patet. Augustinus autem non intendit probare, quod homo sit in peccato obstinatus: sed quia non sufficit ad hoc, quod per scriptum a peccato resurgat.

ARTICVLVS XII.

Utrum liberum arbitrium sine gratia in statu mortalis peccati vitare mortale peccatum possit.

AD DECIMO queritur, utrum liberum arbitrium sine gratia in statu peccati mortalis possit vitare peccatum mortale. Et videtur, quod non, per hoc quod dicitur Roma. 7. Non enim quod uolo bonum hoc ago: sed quod odi malum, illud facio, & loquor ergo persona damnati hominis, ut ibi quædam gl. dicit.

¶ 1. Præter. Peccatum mortale actuale gratius est, quam originale: sed aliquis in peccato originali si sit adultus, non potest uitare quin peccet mortaliter sine gratia: sic enim uitaret damnationem penæ sensibilis, quæ peccato actuali mortali debetur, & ita cum quantum ad adultos non sit medium inter illam damnationem, & gloriam uitæ æternæ, sequeretur quod possit adipisci uitam æternam sine gratia, quod est hæresis Pelagiana. ergo multo minus in statu peccati mortalis aliquis

potest peccatum mortale vitare, nisi gratia accepta.

¶ 3. Præter. Roma. 7. super illud, sed quod nolo illud facio &c. dicit Glo. Aug. nunc homo describitur sub lege positus ante gratiam. Tunc enim homo peccatis vincitur, dum uiribus suis iuste uiuere conatur sine adiutorio gratiæ liberantis, quæ liberum arbitrium liberat, ut liberatori credat, atque ita contra legem non peccet: peccare autem contra legem, est peccare mortaliter. ergo uidetur quod homo sine gratia peccatum mortale vitare non possit.

¶ 4. Præter. Aug. dicit in lib. de Perfectione iustitiæ, quod malitia se habet ad animam, sicut curatitas ad tibiã, & quod actus peccati claudicationi comparat. claudicatio autem non potest uitari ab habente tibiã curuam, nisi prius tibiã sanetur. ergo nec peccatum mortale potest uitari ab eo, qui est in peccato, nisi prius per gratiam a peccato liberetur.

¶ 5. Præter. Greg. dicit, peccatum quod per penitentiam non deletur, mox suo pondere ad aliud trahit: sed non deletur nisi per gratiam. ergo sine gratia homo peccator peccatum vitare non potest.

¶ 6. Præter. Secundum Aug. timor & ira sunt quædam passionnes & peccata: sed passionnes homo vitare non potest per liberum arbitrium. ergo nec a peccatis potest abstinere.

¶ 7. Præter. Illud quod est necessarium, uitari non potest: sed peccata quædam sunt necessaria, ut patet per illud Psal. 24. de necessitatibus meis erue me domine. ergo homo per liberum arbitrium peccatum vitare non potest.

¶ 8. Præter. Aug. dicit, nonnullum peccatum est, cum caro aduersus spiritum concupiscit: sed hoc non est in potestate liber. arb. quin caro concupiscat aduersus spiritum. ergo potestas liberi arbitrii non se extendit ad hoc, quod peccatum uitetur.

¶ 9. Præter. Potentia moriendi consequitur potentiam peccandi: homo enim in statu innocentie non poterat mori, nisi quia poterat peccare. ergo & necessitas moriendi consequitur ad necessitatem peccandi: sed homo in statu isto non potest vitare quin moriatur. ergo nec potest vitare quin peccet.

¶ 10. Præter. Ideo secundum Aug. homo poterat in statu innocentie stare, quia habebat sinceritatem naturæ ab omni labe peccati immunem: sed ista sinceritas non est in homine post ore gratia destituta. ergo non potest stare: sed necesse habet cadere post peccatum.

¶ 11. Præter. Vincere debet corona, ut patet Apoc. 3. sed si aliquis uitat peccatum, cum de peccato tæretur, vincet palmam & diabolū, lac. 3. resistite diabolo & fugiet a uobis. si ergo potest aliquis sine gratia peccatum vitare, poterit sine gratia coronam mereri, quod est hæreticum.

¶ 12. Præter. Augustinus in libr. Retra. dicit cogenti cupiditati uoluntas resistere non potest: sed cupiditas ad peccatum inducit. ergo uoluntas humana sine gratia non potest peccatum vitare.

¶ 13. Præter. Qui habet habitum necessario secundum habitum agit: sed ille qui est in peccato, habet habitum peccati. ergo uidetur, quod non possit vitare quin peccet.

¶ 14. Præter. Liberum arbitrium secundum Aug. est quo bonum eligitur gratia assistente, & malum gratia desistente. ergo uidetur quod ille qui caret gratia per liber. arb. semper eligat malum.

¶ 15. Præter. Quicumque potest non peccare, potest vincere mundum: nullus. n. aliter vincit mundum, nisi desistendo a peccato: sed nullus potest vincere mundum nisi per gratiam, quia ut dicitur 1. Ioan. 1. hæc est uictoria quæ uincit mundum, fides nostra. ergo aliquis sine gratia non potest peccatum vitare.

Quæst. disp. S. Tho. LLL 3 ¶ 16 Præter.

Non precul a princ. libr. 10. 7.

35. moral. c. 11. in Ezechiele a medio.

14. de Ciuit. Dei cap. 8. & lib. 9. ca. 5. 4. tom. 5.

19. de Ciuit. Dei c. 4. 1. 5.

L. 1. retrah. c. 15. parum ante modis c. 4.

Referet Hugo lib. 1. de sacra. par. 6. c. 16. 10. 3.

hominem peccatum evitare. Qui quidē error manifestissime doctrinæ Euāgelicæ contradicit, unde est per ecclesiam condemnatus. Fides autē catholica media uia incedit, ita libertatē arbitrij saluās, q̄ necessitatem gratiæ non excludit. Ad cuius euidentiā sciēdum est, quod cum liberum arb. sit q̄dam potentia constituta infra rōnem & supra motiuam exequentem, dupliciter aliquid extra potestatem liberi arbitrii uenitur. Vno modo ex hoc, quod excedit efficaciam motiue exequentis. quæ ad imperiū libe. arb. operatur: sicut volare non subest libe. arb. hominis, quia excedit vim potentie motiue in homine. Alio modo aliquid est extra potestatem libe. arb. quia ad ipsum rōnis actus non se extendit. Cum n. actus libe. arb. sit electio quæ consilium. i. deliberationem rationis sequitur, ad illud se libe. arb. extendere nō potest, quod deliberationem rōnis subterfugit: sicut sunt ea quæ impræmediate occurrunt. primo igitur modo p̄t̄i uitatio, uel p̄t̄i potestatem libe. arb. non excedit: quia quamuis experio peccati per actum exteriorem executione uirtutis motiue peragatur, t̄n peccatum in ipsa uoluntate perficitur ante operis executionem per solum cōsensum. Vnde pp̄ defectū uirtutis motiue non impeditur libe. arb. a p̄t̄o, uel eius uitatio, quamuis interdum impediatur ab executione, sicut cum quis uult occidere uel fornicari, uel furari, nec t̄n potest, sed secūdo modo p̄t̄i, uel eius uitatio p̄t̄ excedere libe. arb. potestatem, eo. s. quod aliquid p̄t̄ subito, & quasi repente occurrit, & sic electionem libe. arb. subterfugit, quamuis libe. arb. hoc possit facere uel uitare, si ad hoc suā attentionem uel conatum dirigeret. Dupliciter autē aliquid in nobis quasi rep̄tine accidit. Vno modo ex impetu passionis: motus n. iræ & concupiscentiæ interdum deliberationem rationis præuenit. Qui quidem motus in illicitum tendēs ex corruptione nature p̄t̄i ueniale est. Et ideo post statum nature corruptæ non in est potestatem libe. arb. oīa huiusmodi peccata uitare, quia eius actum effugiunt: quamuis possit impedire aliquem istorū motuum si contra conetur. Non est autē possibile, ut homo continuo contra conetur ad hōi motus uitandos, pp̄ varias humane mentis occupationes, & quietem necessariam. Quod quidem contingit ex hoc, quod inferiores uires non sunt totaliter rōni subiectæ, sicut erant in statu innocentie, quando homini hōi peccata omnia, & singula per liberum arbitrium uitare facillimum erat, eo quod nullus motus in inferioribus uiribus insurgere poterat, nisi fm̄ dictamen rationis. Ad hanc autem rectitudinem homo in præsentī per gratiam nō reduci, communiter loquendo, sed hanc rectitudinē expectamus in statu gloriæ. Et ideo in hoc statu miserie post reparationem gratiæ, homo nō potest omnia peccata uenialia uitare: cum tamen in nullo libertati arbitrij præiudicet. Alio modo contingit aliquid in nobis, quasi rep̄tē ex inclinatione habitus. Vt enim Philosophus dicit in tertio Eth. Fortioris est in rep̄tē timoribus impavidum & imperturbatum esse, quā in præmanifestis. Ab habitu enim est magis operatio, quanto minus est ex præmeditatione, præmanifesta enim, id est, præcogita aliquid præliget ex ratione & cogitatione sine habitu: sed rep̄tina sunt secundum habitum. Nec hoc est intelligendum, quod operatio secundum habitum uirtutis possit esse omnino absq̄: deliberatione, cum uirtus sit habitus electiuus: sed quia habent

ti habitum iam est in eius electione finis determinatus unde q̄n cumq̄; aliquid occurrit, ut conueniens illi fini, statim eligitur nisi ex aliqua attentiori, & maiori deliberatione impediatur. Homo autē qui est in peccato mortali, habitualiter peccato inhæret. Quamuis n. non semper habeat habitum uitij, quia ex vno actu luxuriæ habitus non generatur: uolūtas t̄n peccantis derelicto in cōmutabili bono, bono commutabili, quasi fini adhaeret. Et hōi adhaerens vis, & inclinatio in ea manet quousq̄; iterato bono in cōmutabili quasi fini inhæret. Et ideo q̄n homini sic disposito occurrit aliquid faciendū, quod præcedenti electioni conueniat, repente fertur in illud per electionē: nisi multa deliberatione seipsum cohibeat. Nec t̄n per hoc, qd̄ sic rep̄tē illud eligit a peccato mortali excusatur, qd̄ aliqua deliberatione indiget: quia deliberatio illa sufficit ad peccatum mortale, quia perpenditur id quod eligitur esse peccatum mortale & cōtra Deū. Ista autē deliberatio non sufficit ad retrahendū eū, qui est in peccato mortali. Non n. retrahit aliquis ab aliquo agendo in qd̄ inclinatur, nisi inquātū illud sibi proponitur, ut malum. Ille autē, qui iam bonum in cōmutabile repudiavit pro cōmutabili bono, nō iā existimat ut malum, a bono in cōmutabili auerti, in quo ratio peccati mortalis perficitur: unde non retrahitur a peccando per hoc ipsum, qd̄ aduerit aliquid esse peccatum mortale: sed oportet ulterius in considerando procedere quousq̄; perueniatur ad aliquid, qd̄ non possit non existimare malū sicut est miseria, uel aliquid hōi. Vnde antequā tanta deliberatio fiat, quāta requiritur in homine sic disposito ad uitandum peccatum mortale, præcedit consensus in peccatum mortale. Et ideo supposita adhesionē liberi arbitrii ad peccatum mortale, siue ad finem indebitū, nō est in potestate eius quod uitet omnia peccata mortalia, quāuis unumquodq̄; possit uitare si contra nitatur: quia & si hoc uel illud uitauerit adhibēdo tantā deliberationē, quanta requiritur: nō t̄n p̄t̄ facere quin aliquā ante tantā deliberationē præueniat cōsensum in peccatum mortale, cū impossibile sit hominē semper, uel diu in tanta uigilantiā esse quanta ad hoc requiritur, pp̄ multa, in quibus mēs hominis occupatur. Ab hac autē dispositione non remouetur nisi per gratiā, per quā solam efficitur, ut mens humana bono in cōmutabili per charitatē tamquā fini adhaereat. Patet ergo ex dictis, quod nec liberū arbitriū tollimus, cū dicimus quod libet peccatum singulariter liberū arbitriū posse uitare, uel facere: nec iterū tollimus necessitatem gratiæ, cum dicimus hominem nō posse uitare omnia peccata uenialia, quāuis possit singula uitare, etiam habētē gratiam antequā gratia perficiatur in statu gloriæ, & hoc pp̄ formis corruptionē. Et cū dicamus hominē in peccato mortali existētē gratia destitutum oīa peccata mortalia non posse uitare, nisi gratia superueniat, quāuis singula possit uitare, & hoc pp̄ adhesionē uoluntatis habitualē ad finē inordinatū, q̄ duo Aug. cōparat curuitati tibiæ, ex qua sequitur necessitas claudicandi, sic verificantur doctorū sententiæ, quæ circa hoc uarię uident. Quorū quidā dicūt hominē absq̄; habituali grā gratū faciente posse peccatum mortale uitare, quāuis nō sine diuino auxilio, q̄ hominē sua uolūta ad bona agēda, & mala uitanda gubernat: hoc n. uerū est, cum q̄ p̄t̄i conari uoluerit, ex quo cōtingit, ut possint singula uitari. Alij uero dicūt, qd̄ nō p̄t̄ hō sine grā diu stare, qd̄ peccet mortaliter. Quæst. disp. S. Tho. LLL 4 Quod

In isto art.

Lib. de pecc. sectione iustitiae nō p̄t̄i a princ. tom. 7.

Quod quidem verum est quantum ad hoc, quod non diu contingit hominem esse habitualiter dispositum ad peccandum, quin occurrat sibi repente aliquod operandum, in quo ex inclinatione mali habitus labitur in consensum peccati mortalis, cum non sit possibile hominem diu esse vigilem ad hoc, quod sufficientem sollicitudinem adhibeat ad vitandum peccatum mortale. Quia ergo utraque rationes verum concludunt aliquo modo, & aliquo modo falsum, ad utraque respondendum est.

AD PRIMUM ergo dicendum est, quod verbum illud Apostoli secundum diversas expositiones potest intelligi, & de peccato mortali, & de malo peccati mortalis, secundum quod loquitur ex persona hominis peccatoris, vel de malo peccati venialis, quantum ad primos motus, secundum quod loquitur in persona sua, vel aliorum iustorum, & utroque modo intelligendum est, quod cum voluntas naturalis sit ad vitacionem omnis mali, non potest homo peccator facere sine gratia, ut vitet omnia peccata mortalia, quamuis possit vitare singula. Et sic non potest sine gratia voluntatem naturalem implere, & similiter est de iusto respectu peccatorum venialium.

AD SECUNDUM dicendum, quod non est possibile aliquem adultum esse in solo peccato originali absque gratia, quia statim cum usum liberi arbitrii acceperit, si se ad gratiam preparauerit, gratiam habebit, alias ipsa negligentia ei imputabitur ad peccatum mortale. Ratio etiam praedicta videtur supponere in eueniens ad quod ducit. Si enim possibile est aliquem adultum in solo peccato originali esse, si in ipso instanti contingat eum mori, erit medius inter beatos, & eos, qui poena sensibili puniuntur, ad quod inconueniens praedicta ratio ducit. Vt in hoc vis non fiat, sciendum est, quod in peccato originali est habitualis auersio a bono incommutabili, cum habens peccatum originale non habeat cor Deo coniunctum per charitatem. Et sic quantum ad habituales auersiones eadem ratio est de existente in peccato originali & mortali, licet in peccato mortali super hoc sit habitualis conuersio ad indebitum finem. Et propterea non sequitur, quod si aliquis euadat damnationem ex libero arbitrio, propter hoc ex viribus liberi arbitrii possit gloriam acquirere, hoc enim maius est, ut patet instantia de homine in statu innocentiae.

AD TERTIUM dicendum, quod homo sine gratia peccato vincitur, ut contra legem agat, quia si hoc, vel illud peccatum vitare possit in contrarium conando, non tamen potest vitare omnia, ratione iam dicta.

AD QUARTUM dicendum, quod exemplum Augustini de curuitate quantum ad aliquid non est simile, quia scilicet non est in potestate tibiae, ut utatur curuitate, vel non utatur, ideo oportet omnem motum tibiae curuae claudicationem esse: liberum autem arbitrium potest uti vel non uti sua curuitate. Et ideo non oportet quod in quolibet actu suo peccet: sed potest quandoque vitare peccatum. Est autem simile quantum ad hoc, quod non est possibile omnia vitare, sicut dictum est.

AD QUINTUM dicendum, quod quamuis peccatum per penitentiam non delictum trahat ad aliud inclinando, tamen non est necessarium quod liberum arbitrium semper huic inclinationi obediat: sed potest in aliquo uno actu contra eam niti.

AD SEXTUM dicendum, quod timor & ira secundum quod sunt passiones, non sunt peccata mortalia, sed venialia, sunt enim primi motus.

AD SEPTIMUM dicendum, quod peccata dicuntur necessaria, in quantum non possunt vitari omnia, quamuis possint vitari singula.

AD OCTAVUM dicendum, quod cum caro concupiscit aduersus spiritum, est vitium, sed veniale peccati.

AD NONUM dicendum, quod necessitatem mortali concommitatur necessitas peccandi, vel venialiter, vel mortaliter nisi in personis privilegiatis. Christo & Beata Virgine, non autem necessitas peccandi moraliter, ut patet in habentibus gratiam.

AD X. respondetur sicut ad septimum.

AD XI. dicendum, quod corona datur ei, qui totaliter vincit mundum & peccatum. Qui autem vitat peccatum vitat, in alio perseverans, cum sit seruus, non est victor, nisi secundum quid, unde non meretur coronam.

AD XII. dicendum, quod cupiditas non potest intelligi esse cogens absolute liberum arbitrium, quia semper est liberum a coactione: sed dicitur cogens propter vehementiam inclinationis, cui tamen potest resisti, licet cum difficultate.

AD XIII. dicendum, quod liberum arbitrium potest uti habitu, vel non uti. Vnde non oportet quod semper aliquis agat secundum habitum: sed potest aliquando contra habitum agere, licet cum difficultate. Non tamen manere habitu potest contingere, quod diu maneat nihil secundum habitum agens.

AD XIV. dicendum, quod gratia delectatione liberum arbitrium per se potest malum eligere, non tamen necesse est, quod absque gratia gratum faciente semper malum eligat.

AD XV. dicendum, quod non sequitur quod aliquis vitando peccatum vincat mundum, nisi omnino sit immunitus a peccato, ut dictum est.

AD XVI. dicendum, quod praecipuum dupliciter obseruatur. Vno modo sic, quod obseruatum est meritum gloriae, & sic nullus potest sine gratia praedictum praecipuum, nec alia obseruare. Alio modo sic, quod obseruatum facit vitare penam, & sic sine gratia gratum faciente obseruari potest. Primo modo obseruatur quod substantia actus impletur cum modo conuenienti quem charitas ponit, & sic etiam praecipuum praedictum de dilectione, non tamen est praecipuum quam finis praecipui & forma aliorum praecipuorum. Secundo modo obseruatur sola substantia actus adimpleta, quod contingit omnino in eo, qui non habet habitum charitatis, potest enim & minus iusta agere secundum Philosophum in 2. libro.

AD XVII. dicendum, quod ratio illa non est ad propositum. Dato enim quod aliquis non miserendo sit in hoc quod preparat se ad penitentiam nouum peccatum committit, tamen potest hoc peccatum vitare cum possit se preparare. Nec tamen oportet, quod peccator quandoque sui non miseretur penitendo, quod nouum peccatum committat: sed vitare potest, quando ad hoc ex aliqua speciali causa tenetur.

AD XVIII. dicendum, quod virtuosus potest non diligere Deum actualiter: sed contrarium agere patet cum peccat.

AD XIX. dicendum, quod quamuis habitus semper reddant similes actus, tamen habens habitum potest exire in actum contrarium habitui, quia non est necesse eum semper uti habitu.

AD XX. dicendum, quod caritas iustitia potest facere actum iustitiae imperfectum, qui est iusta agere, hoc propter principia naturalis iuris rationis manens non

In argum.

In corp. art. & ad 1. arg.

non autem potest facere actum iustitiae perfectum, A qui est facere iusta iuste, & sic aliquis iniustus potest interdum declinare a malo.

Ad XXI. dicendum, quod verbum Magistri non est intelligendum sic, quod necesse sit hominibus existentibus in peccato mortali cuilibet tentationi succumbere: sed quia nisi per gratiam a peccato liberetur, in aliquo peccato mortale quandoque incidet.

Ad XXII. dicendum, quod ideo necesse habemus in ordine dominica petere non solum, ut peccata praeterita nobis dimittantur, sed ut a futuris liberemur, quia nisi homo per gratiam liberetur, necesse habet quandoque incidere in peccatum per modum praedictum, quantum hoc, vel illud contranitando vitare possit.

Ad XXIII. dicendum, quod desertus a luce gratiae necesse est, ut aliquando cadat: non tamen necesse est, ut in qualibet tentatione succumbat.

Ad PRIMUM vero quod in contrarium obicitur, dicitur, quod libertati arbitrii praedictum si peccatum vitare non posset in contrarium conando, non autem praedictum libertati arbitrii hoc homo facere non potest, ut sit in continua sollicitudine resistendi peccato: homine autem circa hoc non sollicito, pertrahit eum habitualis inclinatio in id, quod est habitui conveniens.

Ad SECUNDUM dicendum, quod liberum arbitrium propter hoc, quod habet dominium sui actus, potest quandoque ad hoc curam apponere, & non uti proprio defectu. Sed quia impossibile est eum semper curam apponere, aliquando sequitur, ut in actu deficiat.

Ad TERTIUM dicendum, quod sine consensu liberi arbitrii peccatum non agitur: sed consensus non sequitur habitualem inclinationem, nisi multa deliberatione praehabita, ut dictum est.

Ad QUARTUM dicendum, quod homo dicitur remediabiliter cecidisse, quia potest auxilio gratiae remedium habere, quamvis ad hoc potestas liberi arbitrii non sufficiat.

Ad QUINTUM dicendum, quod non posse peccare, & non posse non peccare, sunt contraria: posse vero peccare, & non peccare est medium inter ea. Unde ratio supponit falsum.

Ad SEXTUM dicendum, quod eligere, & consiliari non est nisi eorum, qui sunt in nobis. Sed sicut dicitur in 3. Ethic. ea quae per amicos facimus, aliquantulum per nos facimus. Et ideo liberum arbitrium potest habere electionem & consilium, non solum de illis ad quae sufficit propria potestas: sed de illis ad quae indiget diuino auxilio.

Ad SEPTIMUM dicendum, quod aliquis existens in peccato mortali potest vitare omnia peccata mortalia auxilio gratiae, potest etiam ex naturali virtute singulari vitare, quamvis non omnia: & ideo non sequitur quod peccatum committendo non peccet.

Ad OCTAVUM dicendum, quod necessitas peccandi coactionem liberi arbitrii non ponit. Quamvis enim homo per seipsum ex illa necessitate se non possit eximere, potest tamen resistere aliquantulum ei, cuius necessitas dicitur, in quantum potest singulari vitare, licet non omnia.

Ad NONUM dicendum, quod peccatum effectum est quasi naturale peccatori: habitus enim sicut quaedam natura operatur in habente. Unde necessitas quae ex habitu est, reducitur ad naturalem inclinationem.

Ad X. dicendum, quod secundum Augustinum aliquid potest esse necessarium, & tamen voluntarium. Necessario enim voluntas miseriam abhorret, & hoc propter naturalem inclinationem, cui assimilatur inclinatio habitus.

Ad XI. dicendum, quod homo existens in peccato nullo modo potest se a peccato eximere quod iam commisit, nisi auxilio gratiae: quia non eximitur a peccato quod in avertione perficitur, nisi mens eius Deo adhaereat per charitatem, quae non ex libero arbitrio: sed in cordibus sanctorum per Spiritum sanctum diffunditur, ut dicitur Romano. 5.

ARTICVLVS XIII.

Utrum quis in gratia existens, possit mortale peccatum vitare.

TERTIODECIMO quaeritur, utrum aliquis in gratia existens possit peccatum mortale vitare. Et videtur quod non. Nullus enim necessario habet

petere a Deo illud, quod per seipsum potest: sed aliquis quantumcumque habeat gratiam, necesse habet petere a Deo, ut a futuris peccatis liberetur, unde 2. Corin. ultimo, Apostolus dicit fidelibus & sanctis loquens, Oramus autem Deum, ut nihil mali faciatis. ergo gratiam habentes non possunt peccatum vitare.

¶ 2. Præter. Gratiam habentes necesse habent orationem dominicam dicere: sed in ea petitur, ut homo absque peccato perseveret, secundum expositionem Cypriani, ut Augustinus narrat in lib. de Perseuerantia. ergo habens gratiam non potest per se peccatum mortale vitare.

¶ 3. Præter. Perseuerantia donum est Spiritus sancti: dona autem Spiritus sancti habere non est in potestate gratiam habentis. cum ergo ad perseuerantiam pertineat abstinere a peccato mortali usque ad finem vitae, videtur quod habens gratiam non possit peccatum mortale vitare.

¶ 4. Præter. Sicut se habet nihilum ad esse naturae, ita se habet defectus peccati ad esse gratiae: sed creatura quae consecuta est esse naturae a Deo, non potest seipsam conservare in esse naturae, quin in nihilum decidat nisi manu conditoris conservetur. ergo aliquis qui est consecutus gratiam, non potest per seipsum facere, quin in peccatum mortale incidat.

SED CONTRA est, quod dicitur 2. Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea: non autem sufficit si per eam peccatum mortale vitare non possit. ergo per gratiam homo peccatum mortale vitare potest.

¶ 2. Præter. Hoc videtur ex verbis Magistri in 2. Sent. 2.5. dist. ubi sic dicit. Post reparationem homo ante confirmationem praemittitur concupiscentia, sed non vincitur: & habet quidem infirmitatem in malo, sed gratiam in bono, ut possit peccare propter libertatem & infirmitatem, & possit non peccare ad mortem propter libertatem & gratiam adiuuantem.

RESPON. Dicendum, quod aliud est dicere posse abstinere a peccato, & posse perseverare usque ad finem vitae in abstinentia a peccato. Cum enim dicitur aliquis posse abstinere a peccato, potentia fertur super negationem tantum, ut scilicet aliquis possit non peccare. Et hoc potest quilibet in gratia existens, loquendo de peccato mortali, quia habenti gratiam non inest aliqua habitualis inclinatio in peccatum, quin potius inest ei habitualis inclinatio ad vitandum peccatum. Et ideo, quando occurrit ei aliquid sub ratione peccati mortalis ex habituali inclinatione distat ab illo, nisi in contrarium nitatur concupiscentias sequendo: quas tamen non necesse habet sequi, & si non possit vitare quando aliquis motus concupiscentiae insurgit praeveniens totaliter actum liberi arbitrii. Sic ergo, quia non potest facere, quin aliquis motus concupiscentiae

1.2. q. 109. m.

c. 20. a m. dia. com. 7.

scientiæ insurgit, præueniens totaliter actum liberi arbitrii præueniat, non potest omnia peccata venialia vitare. Quia uero nullus motus liberi arbitrii in eo præcedit plenam deliberationem pertrahens ad peccatum, quasi inclinatione habitus, ideo potest omnia peccata mortalia vitare: sed cū dicitur, Iste potest perseverare usque ad finem uitæ in abstinentia peccati, potentia fertur ad aliquid affirmatiuum, ut scilicet aliquis ponat se in tali statu, quod peccatū in eo esse non possit: aliter enim homo per actum liberi arbitrii non posset se facere perseverare, nisi se impeccabilem faceret: hoc autem non cadit sub potestate liberi arbitrii, quia virtus motiua exequens ad hoc non se extendit, & ideo homo causa perseverantia sibi esse non potest: sed necesse habet perseverantiam a Deo petere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Apostolus secundum hoc orabat, ut nihil mali facerent, inquit non possent, nisi diuino auxilio assistente.

Et similiter dicendum ad secundum.

AD TERTIVM dicendum, quod perseverantia dupliciter dicitur. Quandoque enim est specialis virtus, & sic est quidam habitus, cuius actus est habere propositum firmiter operandi. Et sic perseverantiam habet omnis habens gratiam: quamuis non sit usque in finem perseveraturus. Alio modo accipitur perseverantia, prout est circumstantia quadam virtutis designans permanentiam uirtutis usque in finem uitæ. Et sic perseverantia non est in potestate habentis gratiam.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut cum loquimur de natura non excludimus ea, per quæ natura conseruatur in esse: ita cum loquimur de gratia non excludimus diuinam operationem conseruantem gratiam in esse, sine qua nec in esse nature, nec in esse gratiæ aliter consistere ualet.

ARTICVLVS XIII.

Utrum liberum arbitrium possit in bonum sine gratia.

Ibidem

QVARTODECIMO quaeritur, utrum liberum arbitrium possit in bonum sine gratia. Et uidetur quod sic, quia præceptum non datur de impossibili. Vnde Hierony. dicit, Maledictus qui dicit Deum homini aliquid impossibile præcepisse: sed homini præcipitur, ut bonum faciat, ergo homo potest per liberum arbitrium bonum facere.

¶ 2 Præ. Nullus debet corripitur, si non faciat quod facere non potest: sed homo iuste corripitur, si omittat facere bonum, ergo per lib. arbi. homo bonum facere potest.

¶ 3 Præ. Homo per liberum arb. aliquo modo peccatum vitare potest, ad minus quantum ad unum singularem actum: sed vitare peccatum est aliquid bonum, ergo homo per liberum arbitrium potest aliquid bonum facere.

¶ 4 Præ. Vnaquæque res magis potest in id, quod est sibi naturale quam in id, quod est sibi contra naturam: sed liberum arbitrium naturaliter ordinatur in bonum, peccatum autem est ei contra naturam, ergo magis potest in bonum quam in malum: sed potest in malum per seipsū, ergo multo magis in bonum.

¶ 5 Præ. Creatura in se creatoris similitudinem retinet ratione negligi, & multo magis ratione imaginis: sed creator potest per seipsū bonum facere, ergo & creatura, & præcipue lib. arb. quod est ad imaginem.

Ex prioribus cap. tom. 5.

¶ 6 Præ. Secundum Philosophum in 2. Ethic. per ea-

dem corrumpit virtus & generatur: sed per liberum arbitrium potest virtus corrumpi, quia peccatum mortale, quod homo potest per liberum arbitrium facere, virtutem corrumpit, ergo per liberum arbitrium homo potest in generationem boni, quod est virtus.

¶ 7 Præ. I. Ioan. 5. dicitur, Mandata eius graua non sunt: sed illud quod non est graue potest homo ex libero arbitrio facere, ergo homo potest ex lib. arbi. mandata implere, quod maxime bonum est.

¶ 8 Præ. Liberum arbitrium sicut Ansel. in lib. de Libero arbitrio est potestas seruandi rectitudinem voluntatis, quæ non seruat, nisi bene faciendo, ergo per liberum arbitrium potest aliquis bonum facere.

¶ 9 Præ. Gratia est fortior quæ peccatum: sed gratia non ita ligat liberum arbitrium, quin homo possit facere peccatum, ergo nec peccatum ita ligat liberum arbitrium, quin homo existens in peccato neque gratia possit facere bonum.

SED CONTRA est, quod dicitur Roma 7. velle adiacere mihi, perficere autem bonum non inuenio, ergo homo per liberum arbitrium non potest facere bonum.

¶ 2 Præ. Homo non potest facere bonum, nisi vel actu interiori, vel exteriori: sed ad neutrum sufficit lib. arb. quia ut dicit Rom. 9. non est volens, scilicet velle (quod pertinet ad interiorum actum) nec currentis, scilicet currere (quod pertinet ad exteriorum) sed miserentis Dei, ergo liberum arbitrium, sine gratia nullo modo potest facere bonum.

¶ 3 Præ. Rom. 7. super illud, quod odio malum illud facio, dicit Glo. naturaliter quidem homo vult bonum: sed voluntas hoc semper caret effectu, si sine gratia Dei suum velle addiderit, ergo sine gratia homo non potest efficere bonum.

¶ 4 Præ. Cogitatio boni operationem boni præcedit, ut patet ex Philosopho in secundo Ethic. sed homo non potest cogitare bonum per seipsū, quia dicitur secunda Corinth. 3. non quod iustitiam res simus cogitare aliquid a nobis quali ex nobis, ergo non potest homo per seipsū bonum operari.

RESPON. Dicendum, quod nulla res agit ultra suam speciem: sed secundum exigentiam suæ speciei vnaquæque res agere potest: cū nulla res propria ad hoc ne destituatur. Est autem duplex bonum, quod est quod est humanæ nature: proportionatur: quoddam vero quod excedit humanam naturam: facultatem. Et hæc duo bona si de actibus loquamur, non differunt secundum substantiam actus: sed secundum modum agendi, ut pote iste actus, qui est dare elemosynam est bonum proportionatum viribus humanis, sicut quod ex quadam naturali dilectione, vel benignitate homo ad hoc mouetur. Excedit autem humanæ nature facultatem, sicut quod ad hoc homo inducitur ex charitate, quæ mentem hominis Deo vnit. Ad hoc ergo bonum, quod est supra naturam humanam, constat liberum arbitrium non posse sine gratia: quia cum per huiusmodi bonum vitam æternam mereatur, constat quod sine gratia homo mereri non potest. Illud autem bonum, quod est nature humane proportionatum potest homo per liberum arbitrium explere, vnde dicit Augustinus, quod homo per liberum arbitrium potest agros colere, domos ædificare, & alia plura bona facere sine gratia operante. Quamuis autem huiusmodi bona homo possit facere sine gratia gratiam faciente: non tamen potest ea facere sine Deo, cum nulla res possit in naturalis operationem exire, nisi virtute diuina: quia causa secunda non agit, nisi per virtutem causam.

In expositio ne fidei ad Damasum Pam no procul a hinc to.

causae primae, vt dicitur in lib. de Causis. Et hoc verum est tam in naturalibus agentibus, quā in volūtatibus. Tamē hoc alio modo habet necessitatē in vtriusq. Operationis. n. naturalis in rebus naturalibus Deus est causa, in quātū dat & cōseruat id, quod est principium naturalis operationis in re, ex quo de necessitate determinata operatio sequitur, sicut dū cōseruat grauitatē in terra, quā est principium motus deorsum. Sed voluntas hominis nō est determinata ad aliquā vnā operationē: sed se habet indifferētē ad multas, & sic quodāmodo est in potētia, nisi mora p aliquod actiūm, vel qd ei exterius representat, sicut est bonum apprehensum, vel qd in ea interius operat, sicut est i. f. Deus, vt August. dicit in lib. de Gratia, & libero arbit. ostendens multipliciter Deū operari in cordibus hominum. Oēs autē exteriores motus a diuina prouidentia moderantur, sicut quod ipse indicat aliquem esse excitandum ad bonum, his vel illis actionibus: vnde si gratiā Dei velimus dicere nō aliqd habituale donū, sed ipsam misericordiā Dei per quā interius morum mētis operatur, & exteriora ordinat ad hominis salutē, sic nec vllum bonum homo potest facere sine gratia Dei: sed cōter loquentes vtuntur nomine gratiā pro aliquo dono habituali iustificante. Et sic patet, qd vtique rationes aliquo modo falsum concludunt, & ideo ad vtraque respondendum est.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd illud, qd praecepit Deus, non est impossibile homini ad seruandū, qd & substantiā actus potest ex libe. arbit. seruare, & modum quo eleuatur supra facultatem naturae, prout scilicet fit ex charitate, potest seruare ex dono gratiā, quamuis d non ex solo libero arbitrio.

AD SECVNDVM dicendū, qd recte homo corripitur qui precepta nō implet, qd ex eius negligētia est, qd gratiā nō habet per quā potest seruare mādara quātum ad modum, cum possit nihilominus per liberum arbitrium ea seruare, quātum ad substantiam.

AD TERTIVM dicendū, qd faciendū actū de genere bonorum homo vitat peccatum: quamuis non mereatur prāmium. Et ideo licet per liberum arbitrium aliquod peccatum homo possit vitare, non tamen sequitur, quod in bonum meritorium possit per liberum arbitrium solam.

AD QVARTVM dicendū, qd in bonum, quod est connaturale homini, homo potest per liberum arbitrium; sed bonum meritorium est supra naturā eius, vt dictum est.

AD QVINTVM dicendū, qd quāuis in creatura sit similitudo creatoris, non tamen perfecta, hoc. n. solius filij est. Et ideo non oportet, quod quicquid in Deo inuenitur, in creatura inueniatur.

AD SEXTVM dicendū, qd Philosophus loquitur de virtute politica qd ex actibus acquirit, nō autē de virtute infusa, quae sola est principij actus meritorij.

AD SEPTIMVM dicendū, qd sicut dicit August. in lib. de Natura, & gratia, praecepta Dei intelliguntur esse leuia amori, quae sunt dura timori. vnde non sequitur, quod ea possit implere perfecte, nisi charitatem habens: non habens autem charitatē et si possit aliquod vnū implere quantum ad substantiā, & cum difficultate, non tamen potest implere omnia, sicut nec omnia peccata vitare.

AD OCTAVVM dicendū, qd et si liberum arbitrium potest seruare rectitudinem habitam, non tamen quando eam non habet.

AD NONVM dicendū, qd liberum arbitriū nō in-

diget ligatione ad hoc quod in bonum meritorium non possit, quia eius naturam excedit, sicut homo etiam si non ligetur, uolare non potest.

Ad ea vero quae sunt in contrarium, patet solutio, quia vel procedunt de bono meritorio, vel ostendunt quod sine operatione Dei homo nullum bonum facere potest.

ARTICVLVS. XV.

Verum homo sine gratia possit se ad gratiam preparare.

QVINTODECIMO quaeritur, vtrum homo sine gratia se possit preparare ad habendam gratiā. Et uidetur quod sic, quia frustra inducitur homo ad hoc quod facere non potest: sed homo inducitur ad hoc quod se ad gratiam preparet. Zacha. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. ergo homo sine gratia se potest ad gratiam preparare.

¶ 2 Præ. Hoc uidetur ex hoc quod habetur Apo. 4. Si quis aperuerit mihi intrabo ad eum. ergo uidetur quod ad hominem pertineat aperire cor suū Deo, quod est se ad gratiam preparare.

¶ 3 Præ. Secundum Anselmū, causa quare aliquis non habet gratiam, non est quia Deus eam nō det, sed quia homo eam non accipit: hoc autem non esset si homo ad gratiam, habendam sine gratia preparare se non posset. ergo homo se potest per liberum arbitrium ad gratiam preparare.

¶ 4 Præ. Ita dicitur. Si uolueritis & audieritis me bona terra comedetis, & ita in uoluntate hominis est ut ad Deum accedat & gratia repleatur.

SED CONTRA, est quod dicit Ioan. 6. Nemo potest venire ad me nisi pater, qui misit me, traxerit illum.

¶ 2 Præ. In Psal. 42. dicitur. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt.

¶ 3 Præ. Orando, a Deo petimus, ut nos ad se conuertat, ut patet in Psal. 84. Conuerte nos Deus salutaris noster: non autem esset necesse, vt homo hoc peteret si per liberum arbit. se preparare ad gratiā posset. ergo uidetur quod sine gratia hoc nō possit.

RESPON. Dicendum, quod quidam dicunt, quod homo non potest se preparare ad gratiam habendam nisi per aliquam gratiam gratis datam. Quod quidem non uidetur esse uerum si per gratiam gratis datam, intelligant aliquod habituale gratiā donum, duplici ratione. Primo quidem, quia propter hoc ponitur preparatio ad gratiam necessaria, ut ostendatur aliqualis ratio ex parte nostra, ex qua a quibusdam datur gratia gratum faciens, quibusdā nō. Si autem nec ipsa preparatio gratiā sine aliqua gratia habituali esse potest, aut ista gratia datur omnibus, aut non: si omnibus datur, non uidetur aliud esse quam aliquod naturale donum: nam in nullo inueniuntur omnes homines conuenire nisi in aliquo naturali. Ipsa autem naturalia gratiā dici possunt, in quantum nullis praecedentibus meritis homini a Deo dantur. Si autem non omnibus datur, oportebit iterum ad preparationē redire, & eadem ratione aliquam aliam gratiam ponere, & sic in infinitū & ita melius est, ut situr in primo. Secundo, quia preparare ad gratiam alio modo dicitur facere qd in se est sicut consuetum dicit, quod si homo facit quod in se est, Deus dat ei gratiam: hoc autem dicitur in aliquo esse, quod est in potestate eius. vnde si homo per lib. arbit. non potest se ad gratiam preparare, facere quod in se est non erit preparare se ad gratiam. Si autē per gratiam gratis datam intelligat diuinā prouidentia, qua misericorditer homo ad

1.2. q. 109. a. 17

Lib. de case Diaboli c. 3.

QVÆST. XXV. DE SENSUALITATE, ART. I.

ad bonum dirigitur, sic verum est quod sine gratia F
homo non potest se preparare ad habendum gra-
tiam gratum facientem. Quod quidem patet dupli-
ci ratione. Primo quia impossibile est hominem in-
cipere aliquid de nouo, nisi sit aliquid quod ipsum
moueat, sicut patet per Philosophum in 8. Physic.
quod motus animalium post quietem necesse est
precedere alios motus, quibus anima excitatur ad
agendum. Et sic cum homo se ad gratiam incipit
preparare, de nouo uoluntatem suam conuertedo
ad Deum, oportet quod ad hoc inducatur aliquib⁹
exterioribus actionibus, utpote exteriori admoni-
tione, aut corporali aegritudine, aut aliquo huius-
modi, uel aliquo interiori instinctu, secundum quod
Deus in mentibus hominum operatur, uel etiam u-
troque modo: hæc autem omnia ex diuina miseri-
cordia homini prouidentur. Et sic ex diuina miseri-
cordia contingit, quod homo se ad gratiam præ-
paret. Secundo quia non qualiscumque motus uo-
luntatis est sufficiens preparatio ad gratiam, sicut
nec qualiscumque dolor sufficit ad remissionem pec-
cati: sed oportet esse aliquem determinatum mo-
dum. Qui quidem modus homini notus esse non
potest, cum ipsum donum gratiæ cognitionem ho-
minis excedat: non enim potest sciri modus præpa-
rationis ad formam, nisi forma ipsa cognoscatur.
Quandocumq; autem ad aliquid faciendū requiritur
aliquis certus modus operationis ignotus operati,
operas indiget gubernante & dirigente. unde patet
quod liberum arbitrium non potest se ad gratiam
preparare, nisi ad hoc diuinitus dirigat. Et propter
has duas rationes duplici modo loquendi in scrip-
turis Deus exoratur, ut hanc preparationem gratiæ
in nobis operetur. Vno modo petendo quod nos
conuertat, quasi ab eo in quo erramus ad se conuer-
tat, & hoc propter primam rationem, ut cum dicitur,
Conuerte nos Deus salutaris noster. Secundo
petendo, quod nos dirigat, ut cū dicitur, dirige me
in ueritate tua, & hoc propter secundam rationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uidetur no-
bis, quod conuertamus nos ad Deum, quia hoc fa-
cere possumus, sed non sine diuino auxilio: unde ab
eo petimus Tre. quarto, Conuerte nos Domine
ad te & conuertemur.

AD SECUNDVM dicendū, quod nos aperire cor no-
strum Deo possumus, sed non sine diuino auxilio:
unde ab eo petitur secundo Machabeorū primo,
Aperiat Dominus cor uestrum &c. Et sic dicen-
dum est ad alia, nā nec preparare, nec uelle homo
potest nisi hoc Deus in eo operetur, ut dictum est.

In corp. art.

QVÆSTIO XXV.

De sensualitate.

In septem articulos diuisa.

- ¶ Primo, Vtrum sensualitas sit uis cognitiua, uel ap-
petitiua tantum.
- ¶ Secundo, Vtrum sensualitas sit simplex potentia,
uel diuidatur in plures potentias, scilicet irascibi-
lem & concupiscibilem.
- ¶ Tertio, Vtrum irascibilis & concupiscibilis sit tū-
tum in appetitu superiori uel inferiori.
- ¶ Quarto, Vtrum sensualitas obediat rationi.
- ¶ Quinto, Vtrum in sensualitate possit esse peccatū.
- ¶ Sexto, Vtrum concupiscibilis sit magis corrupta,
& infecta, quam irascibilis.
- ¶ Septimo, Vtrum sensualitas in uita illa curari pos-
sit a corruptione prædicta.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum sensualitas sit uis cognitiua, uel appetitiua.
QVÆSTIO est de sensualitate, & primo quaeritur,
vtrum sensualitas sit uis cognitiua, uel ap-
petitiua tantum. Et uidetur quod sit uis cognitiua,
quia ut dicit Magister in secundo Sententiarum, dis-
tinct. 24. quod in Anima nostra reperies aliquid
commune cum bestiis, quod ad sensualitatem per-
tinet: sed uires sensitiuæ cognitiuæ sunt nobis, &
bestiis communes. ergo ad sensualitatem pertinet.
¶ 2 Præter. August. 12. de Trinitate dicit, quod sen-
sualis animæ motus, qui in corporis sensus inter-
ditur, nobis, & pecoribus cōis est, & seclusus a ra-
tione sapientiæ, & hoc exponens subiungit sensu
quippe corporis corporalia sentiuntur, & terra re-
ro, & immutabilia spiritalia ratione sapientiæ in-
liguntur: sed sentire corporalia est cognitiua, er-
go sensualitas, cuius est actus sensualis motus, est uis
cognitiua. Sed dicendum, quod Aug. hoc scribit
git, ut manifestet obiecta sensum: sic enim mo-
tus sensualitatis intenditur in corporis sensus, in
quantum uersatur circa sensibilia.

¶ 3 Sed contra. August. hoc subiungit ad ostendē-
dum, quomodo sensualitas a ratione secludatur:
sed circa corpora, quæ Augustinus dicit esse ob-
iecta sensuum, ratio ueritur, & inferior disponendo,
& superior iudicando, & sic per hoc non secludi-
tur sensualitas a ratione. ergo Augustinus non in-
tendit hoc, quod dicitur.

¶ 4 Præter. In progressu peccati, quod in nobis agit
ut Aug. ibidē dicit, sensualitas tenetur cum sepe-
tis: sepepens autē in tentatione primorū peccati se
habuit, ut nuntiatis, & proponens peccatum, quod
est cognitiua, nō aut appetitiua, q̄ eius est in
peccatum. ergo sensualitas est uis cognitiua.

¶ 5 Præter. Augustinus dicit in eodem libro, quod
sensualitas uicina est rationi scientiæ, non autem
uicina esset, si esset solum appetitiua, cum ratio
tū sit cognitiua: sic enim ad aliud genus potentia-
rum animæ pertineret. ergo sensualitas est cog-
nitiua, & non tantum appetitiua.

¶ 6 Præter. Sensualitas secundum Augustinum deo-
decimo de Ciuitate Dei distinguitur, & a ratione
superiori, & ab inferiori, in quibus appetitus super-
rior, qui est uoluntas, continetur, alias in eis pecca-
tum mortale esse non possit: sed appetitus inferior
non distinguitur, ut alia potentia ab appetitu super-
riori, ut probabitur. ergo sensualitas non est ap-
petitus inferior, est autem aliqua uis animæ inferior,
ut ex eius definitione apparet. ergo est uis cogniti-
ua inferior. probatio mediæ, differentia per acci-
dens obiectorum non indicat differentiam poten-
tiarum secundum speciem: non enim uitas animalium
tur per hoc, quod est uidere hominem, & uidere
asinum homo enim, & asinus accidunt uisibili
quantum est uisibile: sed appetibile apprehensum
a sensu, & apprehensum ab intellectu, per quæ ui-
dentur superior, & inferior appetitus distingui,
accidunt appetibili in quantum est appetibile, cum
appetibile in quantum appetibile, sit bonum, cui
accidit apprehendi sensu, uel intellectu. ergo ap-
petitus inferior non est alia potentia a superiori:
sed dicendum, quod duo appetitus prædicti di-
stinguuntur per bonum simpliciter, & bonum,
ut punc.

¶ 7 Sed cōtra, sicut se hēt intellectus ad uerū, ita se
habet appetitus ad bonū: sed uerū simpliciter, quā
est